

Commitment to Sustainable Development in Higher Education Tourism Curriculum

Mahdieh Sadat Mirrahimi¹, Parvin Samadi* & Parvin Ahmadi²

1. Ph.D. Student of Educational Planning, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.
- * Corresponding Author: Associate Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran. Email: psamadi@alzahra.ac.ir
2. Associate Professor, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran.

Abstract

Objectives: Training the next generation of the tourism industry's human resources is vital for sustainability. Therefore, higher education should provide education and skill programs for tourism students with the aim of sustainability and create learning opportunities on real-life projects that provide the necessary skills and expertise for a more sustainable world. The purpose of this study was to investigate how to use the approach of sustainable tourism development in the design of higher education curricula.

Materials and Methods: The research method was applied in objective and qualitative data collection and theoretical research methods. For this purpose, the basic concepts and components of the logic of curriculum design were extracted according to the approach of Sustainable Development and attention to the positions of Social Constructivist Learning theory and educational perspective based on Critical theory. Finally, the characteristics of curriculum elements related to sustainable tourism were identified, and the desired framework was designed. The Delphi method was used to validate the sustainable tourism curriculum design model and the validity of the model was checked and confirmed by experts.

Discussion and Conclusions: The results obtained indicate that the commitment to a sustainable development approach in the field of the curriculum involves a range of comprehensive expertise in the field of tourism that is not easily adapted to the current educational framework. Therefore, paying attention to the commitment to the sustainable development approach in the tourism curriculum could provide the basis for redesigning the curriculum according to the basic assumptions of the sustainable development approach; it would also create opportunities and innovation in learning, learning outcomes, and student readiness. Understanding the concept of sustainability would also help tourism professors and students to evaluate and improve their curriculum concerning sustainable tourism education.

Keywords: Higher Education, Commitment, Curriculum Design, Sustainable Tourism, Critical Theory.

مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی

مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی

بهار و تابستان ۱۴۰۲

دوره ۱۶، شماره ۱ (پیاپی ۳۰)

صفحات: ۱۴۹-۱۷۲

DOI: [10.48308/mpes.2023.102933](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102933)

ISSN: [2423-5261](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102933)

E-ISSN: [2538-6344](https://doi.org/10.48308/mpes.2023.102933)

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۴/۱۲ بازنگری مقاله: ۱۴۰۱/۹/۷

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۹/۲۱ چاپ مقاله: ۱۴۰۲/۱/۱

سرسپردگی توسعه پایدار در برنامه درسی گردشگری آموزش عالی

مهديه سادات ميرحيمي^۱، پروين صمدی^{۲*} و پروين احمدی^۲

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء (س)، تهران، ایران
psamadi@alzahra.ac.ir

۲. دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه الزهراء (س)، تهران، ایران

چکیده

هدف: آموزش نسل بعدی نیروی انسانی صنعت گردشگری در زمینه پایداری حیاتی است. لذا، آموزش عالی باید برنامه‌های آموزشی و مهارتی دانشجویان گردشگری را با آموزش برای پایداری و خلق فرصت‌هایی یادگیری در پروژه‌های زندگی واقعی که شایستگی‌ها و خبرگی‌های لازم به سوی جهانی پایدارتر را فراهم می‌کند، همراه سازد. هدف پژوهش حاضر بررسی چگونگی استفاده از رویکرد توسعه پایدار گردشگری در طراحی برنامه درسی آموزش عالی گردشگری بود.

مواد و روش‌ها: روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر جمع‌آوری اطلاعات کیفی و با روش پژوهش نظریه‌ای بود. بدین سبب، مفاهیم و مؤلفه‌های اساسی منطق طراحی برنامه درسی با در نظر گرفتن کانون تمرکز بر رویکرد توسعه پایدار و توجه به مواضع شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و دیدگاه تربیتی مبتنی بر نظریه انتقادی استخراج شد و در نهایت ویژگی‌های عناصر برنامه درسی مرتبط با گردشگری پایداری شناسایی و طراحی چارچوب مطلوب اقدام گردید. برای اعتبار بخشی الگوی طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار از روش دلفی استفاده شد و اعتبار الگوی مذکور توسط متخصصان و صاحب‌نظران بررسی و مورد تأیید قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که سرسپردگی رویکرد توسعه پایدار در عرصه برنامه درسی متضمن طیفی از خبرگی‌های فراگشته‌ای در عرصه گردشگری است که در چهارچوب آموزش فعلی به‌سادگی قابل انطباق و سازواری نیستند، بنابراین توجه به سرسپردگی و تعهدات رویکرد توسعه پایدار در برنامه درسی گردشگری می‌تواند، زمینه را برای طراحی مجدد برنامه درسی با نظر به مفروضه‌های بنیادی رویکرد توسعه پایدار، خلق فرصت‌ها و نوآوری در یادگیری، نتایج یادگیری و آمادگی دانشجویان فراهم کند. هم‌چنین درک مفهوم پایداری می‌تواند به اساتید و دانشجویان گردشگری کمک کند تا برنامه‌های درسی خود را با توجه به آموزش گردشگری پایدار ارزیابی کرده و بهبود دهند.

کلیدواژه‌ها: آموزش عالی، سرسپردگی، طراحی برنامه درسی، گردشگری پایدار، نظریه انتقادی.

میرحیمی، مهديه سادات، صمدی، پروین، احمدی، پروین. (۱۴۰۲). سرسپردگی توسعه پایدار در برنامه درسی گردشگری آموزش عالی. مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی. (۱)۱۶، ۱۷۲-۱۴۹. doi: 10.48308/mpes.2023.102933

Copyright: © 2023 by the authors. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

مقدمه

یکی از واژه‌هایی که در سیر تاریخی زندگی انسان‌ها در متون علمی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و مذهبی به کرات مطرح شده، واژه توسعه است. در دهه‌های اخیر نیز توسعه به صفت پایداری مزین گشته و در مجامع جهانی و مراکز علمی و پژوهشی عبارت توسعه پایدار مطرح شده است (زاهدی، ۱۳۹۵). از آنجایی که تأثیر توسعه پایدار بر آینده جهان بهتر درک می‌شود، هر صنعتی تشویق می‌شود تا راه‌حلی برای پایداری در زمینه خود بیابد (کیسی^۱، ۲۰۱۹). هسته اصلی پایداری، آگاهی از نیاز به برابری بین نسلی می‌باشد، جایی که نه تنها توانایی نسل‌های آینده برای شکوفایی در نظر گرفته می‌شود، بلکه نیازهای افرادی که در حال حاضر به حاشیه رانده شده‌اند نیز برآورده می‌شود (هال، گاسلینگ و اسکات^۲، ۲۰۱۵). از این رو، گردشگری پایدار با الهام گرفتن از تعریف توسعه پایدار عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را پاسخ دهد، بدون اینکه از ظرفیت‌های مربوط به نسل‌های آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. گردشگری پایدار به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که بر محیط زیست، اقتصادی و فرهنگ جامعه میزبان اثر منفی نگذارد (فارسری^۳، ۲۰۲۲). صنعت گردشگری در تلاش است تا به سمت شیوه‌های پایدار و مسئولانه حرکت کند. به همین دلیل توجه به گردشگری پایدار به‌عنوان یک موضوع مهم حائز اهمیت است (کیسی، ۲۰۱۹؛ فونت، هایم، میلر و پورفخیمی^۴، ۲۰۱۹).

امروزه گردشگری یکی از سریع‌ترین صنایع در حال رشد جهان است (سان، لنزن و پمپونی^۵، ۲۰۲۲) و تحت تأثیر رابطه‌ی همزیستی بین نوسانات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و محیط‌زیست می‌باشد که مسیر پیشبرد اهداف حفاظتی، اقتصادی و اجتماعی را ترویج می‌دهد (سان و همکاران، ۲۰۲۲؛ بولی و گرین^۶، ۲۰۱۶). برای حرکت به سمت توسعه پایدار گردشگری در یک جامعه باید به الزامات درهم تنیده زیست محیطی، مدنیت، کارآمدی و ارتقای فرصت‌های انسانی به‌طور همزمان عنایت شود (زاهدی، ۱۳۹۷). بنابراین، برای اینکه توسعه پایدار از آرمان به اقدام برسد، رابطه‌ی همزیستی بین نوسانات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و محیط‌زیست در رسیدن به اهداف توسعه پایدار حائز اهمیت می‌باشد (مردیت، بلر، و بوربانو^۷، ۲۰۲۰؛ بوربانو، والدیوسو، ایزوریئا، مردیت، فری^۸، ۲۰۲۲). البته در راستای اینکه مفروضات در عمل متعین شود، منوط به تحقق شرایطی است که مهم‌ترین آن‌ها اعمال مدیریتی آگاهانه و مدبرانه است، آن نوع مدیریتی که از بصیرت، عقل و خرد مایه گیرد و تدابیری را اتخاذ کند که به جای منافع شخصی، آنی و زودگذر، منافع جمعی، آتی و دیرپا را تأمین و تضمین نماید و توسعه به دو صفت پویایی و پایایی متصف شود و با نگرش نظام‌مند سازگار باشد (زاهدی، ۱۳۹۵). در توسعه، اقدامات و فعالیت‌ها به‌طور مداوم بر مبنای اصول پایداری مورد تجدیدنظر و جرح و تعدیل قرار می‌گیرند. از این رو مداخله هدف‌دار و متفکرانه انسان در تمامی فرایندها ضرورت می‌یابد (۱۳۹۷).

از آنجا که اپیدمی ویروس کرونا بحث‌ها در مورد مشروعیت انتقاد از گردشگری و ضرورت تقویت بهبود گردشگری را برجسته کرده است. در برخی از دانشکده‌های گردشگری، چنین شرایط خارق‌العاده را فرصتی برای تأمل در آموزش گردشگری و جرقه اصلاحات و تحولاتی دانستند که گردشگری را در مسیری مسئولانه‌تر و پایدارتر قرار می‌دهد (هیگینز-دسیبولس^۹، ۲۰۲۰). با توجه به اینکه آموزش عالی در موفقیت کشورها و حکومت‌ها در ساحات گوناگونی چون خرده نظام‌های "معرفت"، "تولید علم و مهارت"، "تولید ثروت" و "تولید قدرت" و به دنبال آن "رشد و توسعه همه جانبه و پایدار"، نقش مهمی دارد (حسینی و مجتبی‌زاده، ۱۴۰۰). دانشگاه می‌تواند متناسب با سطوح تحصیلی مختلف یک ژنراتور آگاهی، دانش و مهارت در انسان‌ها جهت توسعه سواد چندگانه براساس اصول گردشگری پایدار تعبیه کند که حاصل آن خبرگی دانش‌آموختگان به معرفت و سواد محیطی، سواد بصری، سواد بهداشتی، سواد اکولوژیکی،

- 1.Ki, si
- 2.Hall, Gossling, Scott
- 3.Farsari
- 4.Font, Higham, Miller, & Pourfakhimi
- 5.Sun, Lenzen, & Pomponi
- 6.Boley & Green
- 7.Meredith, Blair& Burbano
- 8.Burbano, Valdivieso, Izurieta, Meredith, Ferri
- 9.Higgins-Desbiolles

سواد رسانه‌ای، سواد مدیریتی، سواد فرهنگی و سواد تجاری خواهد بود (جمال^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). در مطالعات گردشگری آموزش عالی، آموزش برای توسعه پایدار در بسیاری از برنامه‌های گردشگری تعریف و اجرا شده است (بازبی^۲، ۲۰۰۳؛ جمال، ۲۰۰۴؛ گرتزل، ساکسون، ماتاریتا، و واینیو^۳، ۲۰۱۱؛ ویلسون^۴ و همکاران، ۲۰۱۲؛ بلانکا و گرتزل^۵، ۲۰۱۷؛ هیلز، جنینگز^۶، ۲۰۱۷؛ کوتزل^۷ و همکاران، ۲۰۱۹؛ جی. مایکل مک گراث و همکاران، ۲۰۲۰) و همگی تعریف ایجاد یک صنعت گردشگری پایدار قوی‌تر و جامع‌تر را ضروری دانستند. بنابراین هنگام به روزرسانی و تغییر برنامه درسی گردشگری در آموزش عالی باید به گرایش‌ها و نیازهای گردشگری توجه کرد تا دانشجویان «عوامل تغییر و تحول» در آینده، آمادگی و شایستگی لازم برای مقابله با پیچیدگی‌های پایداری در صنعت گردشگری را کسب نمایند (بوئل^۸، ۲۰۱۵؛ بوئل، ۲۰۱۷؛ باکلی^۹، ۲۰۱۲؛ هال، گوسلینگ، اسکات، روتی^{۱۰}، ۲۰۱۵). روابط پیچیده بین زیرسیستم‌ها و متغیرهای شاخص‌های پایداری برای درک سیستم‌های پیچیده گردشگری پایدار حیاتی است (کامینگ و آلن^{۱۱}، ۲۰۱۷؛ فیزیچلی، شوورمن، موناهان و زیزلر^{۱۲}، ۲۰۱۵). باوجود اینکه محققان و مدیران بسیاری در جهت توسعه گردشگری دنبال شاخص‌های پایداری برای گردشگری بوده‌اند (اسملاش و کومار^{۱۳}، ۲۰۱۹؛ کریستیانس دوتیر، اولافس دوتیر و راگنارس دوتیر^{۱۴}، ۲۰۱۸) تعامل بین عناصر سیستم گردشگری و پیچیدگی چنین رابطه‌ای را نادیده گرفته و بر توضیح متغیرها نه رابطه و پیچیدگی آن‌ها تمرکز داشتند (نیاپان و پودل^{۱۵}، ۲۰۱۱). از آنجایی که، مشکلات زیست محیطی جهانی، مانند تغییرات آب و هوایی، بحران اقتصادی و همه‌گیر کووید-۱۹، نه تنها بر گردشگری، بلکه بر نحوه‌ی تعریف و ارائه آموزش گردشگری نیز تأثیرات عمیقی گذاشته است. این مشکلات و بحران‌ها چالش‌ها و خلاءهای برنامه درسی گردشگری از جمله نیازهای اطلاعاتی، ارتباطاتی و فناوری، نگرانی از منابع انسانی، شکاف بین مهارت، دانش و شایستگی فارغ‌التحصیلان، الزامات ارائه آموزش با کیفیت همراه با شیوه‌های یادگیری نوین و مؤثر را نمایان کرده است. که موجب پررنگ شدن مسائلی چون نبود نیروی انسانی تأمل‌گرا، کارآمد و آموزش دیده که در معرض دیدگاه‌های انتقادی و فلسفی قرار نگرفته‌اند، شده است (بازبی و هوانگ^{۱۶}، ۲۰۱۲؛ فولاکار و ویلسون^{۱۷}، ۲۰۱۲؛ شلدون، فسن مایر و تراپ^{۱۸}، ۲۰۱۱؛ ویلسون و فون درهایدت^{۱۹}، ۲۰۱۳؛ ویلسون و ون درهیدت^{۲۰}، ۲۰۱۲؛ هیگینز-دسیبولس، ۲۰۲۰).

هم‌چنین مسائل و عوامل دیگری چون، چندرشته‌ای بودن و پیچیدگی ساختار گردشگری (مینگوئز، مارتینز-هرناندز، یوبرو^{۲۱}، ۲۰۲۱؛ استانچیلوسکو و بولین^{۲۲}، ۲۰۱۲؛ کوتزل، هیلز، آرکودیا، فریرا^{۲۳}، ۲۰۱۹)؛

1. Jamal
2. Busby
3. Gretzel, Isacson, Matarita, & Wainio
4. Wilson
5. Blanka and Gertzel
6. Hales, Jennings
7. Cottrell
8. Boyle
9. Buckley
10. Hall, Gössling, Scott, Ruttu
11. Cumming & Allen
12. Fisichelli, Schuurman, Monahan & Ziesler
13. Asmelash & Kumar
14. Kristjansdottir, Olaafsdottir & Ragnarsdottir
15. Nyaupane & Poudel
16. Busby & Huang
17. Fullagar & Wilson
18. Sheldon, Fesenmaier & Tribe
19. Wilson & von der Heidt
20. Wilson
21. Mínguez, Martínez-Hernández & Yubero
22. Stanciulescu & Bulin
23. Cotterell, Hales, Arcodia & Ferreira

پویایی، رشد و تغییرات سریع گردشگری (ادلهایم^۱، ۲۰۲۰؛ هسو^۲، ۲۰۱۸)؛ عدم‌انطباق برون‌دادهای آموزشی با انتظارات کارفرمایان (حاجی تبار فیروزجائی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ کمبود نیروی متخصص و نبود مدیریت بحران (ملکی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵)؛ سرعت کند تحولات علمی و عملی دانشگاه و مراکز پژوهشی در حوزه گردشگری در مقایسه با آموزش و پژوهش این حوزه در سطح جهانی (یوسف، سامسورا، یوونو^۳، ۲۰۱۸)؛ کیفیت پایین آموزش و فرآیند تدریس (ویلسون و ون درهیدت، ۲۰۱۳)؛ حاجی تبار فیروزجائی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ نارضایتی دانشجویان نسبت به استانداردهای تعریف شده در برنامه آموزشی و عدم سازگاری برنامه‌های درسی با تقاضا و انتظارات حوزه گردشگری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی (حاجی تبار فیروزجائی و همکاران، ۱۳۹۸)، مشارکت نکردن ذینفعان محلی در یک چشم‌انداز مشترک برای توسعه گردشگری؛ نگرانی‌های جامعه، به‌ویژه در مورد خدمات اساسی، بهداشت و آموزش (بوربانو و همکاران، ۲۰۲۲) ممکن است مانع بازده آموزش گردشگری در تحقق رسالت رشته گردشگری در آموزش عالی باشد. برای عبور از این چالش‌ها و مسائل پیش روی حوزه گردشگری نباید تحلیل، درک و کاربرد پایداری نادیده گرفته شود (اسمیت، سوئمر، موختلا، فریتاگ، روکس، دزیبا^۴، ۲۰۲۱؛ کوتزل، هیلز، آرکودیا و فریرا^۵، ۲۰۱۹؛ هیگینز-دسبیولس، کارنیچلی، کرولیکوفسکی، ویجسینگه و بولوک^۶، ۲۰۱۹؛ جی. مایکل مک‌گراث^۷، ۲۰۲۰) بلکه باید به سرسپردگی و تعهدات توسعه پایدار گردشگری در فرآیند برنامه درسی آموزش عالی گردشگری توجه و بهره‌برد (استوکرت، برگسلند، فاسیانو و جنسنیوس^۸، ۲۰۲۰) تا آموزش گردشگری وزن بیشتری بر توانایی‌ها و مهارت‌های دانشجویان برای کسب، پردازش و ارزیابی اطلاعات در میدان جهانی صرف کند (شی، ژانگ و کای^۹، ۲۰۲۰؛ اوکانر^{۱۰}، ۲۰۲۱؛ ژانگ و ژانگ^{۱۱}، ۲۰۱۵). مع‌هذا، آموزش برای پایداری در آموزش عالی با تمرکز آگاهانه بر هدف آموزش و خلق فرصت‌های یادگیری یک تجربه آموزشی تحول‌آفرین را ارائه می‌دهد و توانایی دانشجویان را برای درک و حل مشکلات پیچیده و سخت ارتقاء می‌بخشد (بلیک، استرلینگ، و گودسون^{۱۲}، ۲۰۱۳؛ کوتزل، آرکودیا، و فریرا^{۱۳}، ۲۰۱۷؛ استرلینگ^{۱۴}، ۲۰۱۰؛ استوارت^{۱۵}، ۲۰۱۰). برای پرداختن به اجرای یک یادگیری تحول‌آفرین با رویکرد تفکر پایدارمحور، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این پرسش است که الگویی که بتواند معیارهای کلیدی یک برنامه درسی گردشگری با سرسپردگی (وظایف، مسئولیت، اختیارات، الزامات و تعهدات) پایدار را دربرداشته باشد، از چه ویژگی‌های مهمی برخوردار است؟ و عناصر برنامه درسی گردشگری پایدار چه ویژگی‌هایی مهمی خواهد داشت؟ بر این پایه طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی براساس الگوی اکر (۲۰۰۳)، انجام گرفته است، اگر بر این باور است با توجه به نقش محوری منطق یا چرایی برنامه درسی در حکم مؤلفه‌ای جهت‌دهنده در فرآیند تصمیم‌سازی برنامه درسی عمل می‌کند، می‌توان وضعیت آرایش عناصر برنامه درسی را به صورت ویژه‌ای نشان داد که در آن همه عناصر و مؤلفه‌ها، حول محور منطق اصلی برنامه درسی به یکدیگر متصل و مرتبط هستند. هسته اصلی و نه رشته تار عنکبوتی به قسمت‌های نه‌گانه یک برنامه درسی اشاره دارند (دیس و اکر^{۱۶}، ۲۰۰۹). علاوه بر آن سعی بر آن شد با تمرکز و تأکید بر شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرای اجتماعی و دیدگاه تربیتی مبتنی بر نظریه

- 1.Edelheim
- 2.Hsu
- 3.Yusuf, Samsura & Yuwono
- 4.Smith, Swemmer, Mokhatla, Freitag, Roux & Dziba
- 5.Cotterell, Hales, Arcodia & Ferreira
- 6.Higgins-Desbiolles, Carnicelli, Krolkowski, Wijesinghe & Boluk
- 7.G. Michael McGrath
- 8.Stöckert, Bergsland, Fasciani, & Jensenius
- 9.Shi, Zhang, & Cai
- 10.O'Connor
- 11.Zhang & Zhang
- 12.Blake, Sterling, & Goodson
- 13.Cotterell, Arcodia, & Ferreira
- 14.Sterling
- 15.Stewart
- 16.Thijs & Akker

انتقادی، تصمیم‌گیری لازم درباره ویژگی‌های خاص عناصر، نحوی ترکیب و ارتباط بین آن‌ها در طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گیرد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ردیابی مفاهیمی مانند تأثیرات زیست‌محیطی گردشگری، تقاضای گردشگری، انگیزه گردشگری و فرآیندهای و سنخ‌شناسی‌های توسعه گردشگری پایدار برای برنامه درسی گردشگری بسیار مهم و اساسی هستند (واتاناجاراسنیل^۱، ۲۰۱۴). از این رو سوزان و همکاران^۲ (۲۰۱۹) با بیان اینکه تأثیرات نتولیبیرال توانایی دانشجویان را در درک مهارت‌های تفکر انتقادی مورد نیاز برای حفظ اهداف توسعه پایدار کاهش می‌دهد. به این نتیجه رسیدند که سیاست‌های مصرف‌کننده‌محور و افزایش مشارکت صنعت در برنامه‌های درسی دانشگاهی اولویت را بر آموزش برای پایداری می‌دهند. و بر موضوع‌هایی چون ارتباط آموزش مدرن، تخصیص مجدد منابع، تغییر کانال‌های ارتباطی و نقش اخلاق در دانشگاه تأکید دارند. منگوئز و همکاران (۲۰۲۱) نیز اذعان داشتند که مقاطع گردشگری نیازهای دانشجویان امروزی را به دلیل فقدان عمده مسائل پایداری برآورده نمی‌کند؛ شکاف‌های قابل توجه بین درک اساتید و دانشجویان وجود دارد و تمام این مسائل خواستار آموزش گردشگری پایدارتر در آموزش عالی است که مشارکت‌دهی مؤثر تمام ذی‌نفعان، کیفیت تعامل ذی‌نفعان، غلبه بر ایدئولوژی‌های نتولیبیرال، پرورش خلاقیت‌های نظام‌مند (فارسری، ۲۰۲۱) را حمایت و در برمی‌گیرد. بالک و کارنیچلی^۳ (۲۰۱۹) نیز بیان داشتند که آینده آموزش گردشگری باید براساس اصول شهروندی، تجاری و سه حوزه اصلی؛ همکاری؛ رویه‌ی تجربی برای آزادی؛ و تفکر انتقادی سیاسی-اجتماعی باشد. هم‌چنین به اعتقاد، تریاب و لیبورڈ^۴ (۲۰۱۶) اگرچه صنعت گردشگری به وضوح بر آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان با مهارت‌های عملی تمرکز دارد و بر توسعه تفکر انتقادی در آموزش گردشگری تأکید می‌کند. شایسته است که برنامه درسی گردشگری پایدار برای پیوند عملی و نظری میان سطوح برنامه درسی دنبال شود؛ پیوندی که امکان تحقق آن با تحولات امروزی فراهم شود. مورنو-لونا^۵ و همکاران (۲۰۲۱) نیز اذعان داشتند، توجه به توسعه تفکر پایداری برای حفاظت از محیط زیست، آموزش اساتید در زمینه پایداری، توجه به موضوعات، مهارت‌ها و شایستگی‌ها مرتبط با پایداری محرک‌های توسعه آگاهی پایداری در برنامه‌های درسی گردشگری است. بنابراین ایجاد رویکرد رهبری دانشگاهی در گردشگری پایدار با تغییر در تفکر، تأمل در گذشته، بررسی رویه گفتگو، تأمل انتقادی با تمرکز بر رهبری مبتنی بر عمل حاصل می‌شود (شواینسبرگ و همکاران^۶، ۲۰۱۸؛ دریج و شات^۷، ۲۰۱۳). کشف فرصت‌های جایگزین، راهبردهای یادگیری فعال و متنوع، خلق فرصت‌های یادگیری آنلاین و مجازی، پذیرش فناوری‌های پیشرفته، مدل‌های کسب‌وکار جدید، طراحی دوره‌های بین رشته‌ای یا چند رشته‌ای (سئو و کیم^۸، ۲۰۲۱)، پرورش و تقویت یادگیری خودراهبر، توجه به دانش چند بعدی و شایستگی‌های جهانی، گردشگری نرم، گردشگری مسئولانه، انتخاب مشترک محتوای دوره با تیمی از اساتید، ایجاد تیم‌های تحقیقاتی و حمایت مالی از آن‌ها، در آموزش عالی گردشگری تأکید می‌شود. هم‌چنین در آموزش گردشگری برای پایداری فضای برنامه درسی لیبرال، ادغام یادگیری مهارت محورتر و تجربه‌محور (فورریستال^۹، ۲۰۲۲؛ ساکارکایا^{۱۰}، ۲۰۲۲) مهم و یک فرایند یاددهی سودمند قلمداد شده است. مایکل مک گراث^{۱۱} و همکاران (۲۰۲۰) نیز شبیه‌سازی یک محیط یادگیری، استفاده از تفکر انتقادی و مهارت‌های تصمیم‌گیری، یادگیری تجربی با ایجاد محیط‌های غوطه‌ور، تعاملی و پیچیدگی، ساخت بازی‌های شبیه‌سازی برای تقویت آموزش و یادگیری

1. Wattanacharoensil
2. Susan
3. Carnicelli & Boluk
4. Liburd & Tribe
5. Moreno-Luna
6. Schweinsberg
7. Dredge & Schott
8. Seo & Kim
9. Forristal
10. Sakarkaya
11. Michael McGrath

مبانی گردشگری پایدار را توصیه می‌کنند. کروننبرگ و فوکس^۱ (۲۰۲۱) بیان کردند که پرورش تفکر تجاری خلاق در جهت به حداکثر رساندن سودمندی، توجه ویژه به اهمیت کرامت، تغییر در پارادایم تفکر و تأمل، ترویج پارادایم‌های رشد اقتصادی، تمرکز بر روی اشتغال و اثرات درآمد ریسک پذیر باعث کاهش فرسودگی شغلی در حوزه گردشگری می‌شود. علاوه بر این چشم‌اندازهای آینده‌محور با تمرکز بر حکمرانی هوشمند، ارتقاء محیط هوشمند، پرورش افراد هوشمند، اقتصاد هوشمند و زندگی هوشمند، یک نقشه راه ارزشمند برای مدیریت بحران و بهبودی پس از بحران است (بولچاند-گیدومال^۲، ۲۰۲۲). با توجه به اهمیت و رسالت دانشگاه در پرورش انسان متخصص و پاسخگویی به سیاست‌های جریان سازی توسعه پایدار، پرورش دانشجویان مسئولیت‌پذیر، آزادی اندیش، وابسته به بافت و فرهنگ توامان با پرورش تفکر انتقادی (ماچریدیس و پالسون^۳، ۲۰۲۱؛ رینالدی و همکاران، ۲۰۲۰؛ ژو^۴، ۲۰۲۱؛ رینالدی^۵ و همکاران، ۲۰۲۰) ضروری و حائز اهمیت است. لیکن لوئیس^۶ (۲۰۰۵)، بلهاسن و کاتون^۷ (۲۰۱۱) و اوکتادینا^۸ (۲۰۱۶) نیز تعادل بین تحصیلات دانشگاهی و حرفه‌ای در گردشگری را برای مقابله با چالش‌های آینده گردشگری مهم دانستند. زیرا نه تنها مفهوم دوران "پسا کرونا" بلکه مفهوم علم "پسا آکادمیک" زنگ خطری برای آموزش گردشگری در آموزش عالی است. لذا عملکرد به شیوه آموزش انتقادی و مبتنی بر ارزش‌پایداری در آموزش ممکن است به معنای تجدید نظر اساسی در نحوی عملکرد دانشگاه‌ها، نحوی تدریس اساتید و نحوی یادگیری یادگیرنده باشد (ویلسون و ون درهیدت، ۲۰۱۳). می‌توان گفت که تأثیرات کووید-۱۹، پارادوکس‌های ساختاری و محیط‌های فزاینده‌ی سریع و پیچیده جهانی، بینش در مورد تضادهای مداوم و وابسته به یکدیگر، تغییرات ساختاری و تحولی عمیق در تمرکز بر برنامه‌ریزی بلندمدت، پرورش اقتصاد جامعه‌محور (سیگالا^۹، ۲۰۲۰؛ آروباس^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۰)، آموزش گردشگری را در مسیر با تمرکز بر نوآوری فزاینده، تعامل صنعت و دانشجویان، نوآوری رادیکالی؛ پرورش تأمل و تفکر انتقادی (تیواری^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۰) و مسیری بهتر برای فعالیت‌های آینده تحت اصول پایداری، اصالت، عدالت اجتماعی و امنیت (بنیامین^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۰؛ گوسلینگ^{۱۳} و همکاران، ۲۰۲۰؛ هیگینز-دسیبولز^{۱۴}، ۲۰۲۰؛ نیویادومسکی^{۱۵}، ۲۰۲۰) قرار داده است.

روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش‌های کیفی از روش‌های مختلفی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده می‌شود که در پاسخگویی به سوال این تحقیق از روش پژوهش نظریه‌ای^{۱۶} (مؤلفه‌ها و ساختار) در حوزه برنامه درسی است، استفاده شد. هدف پژوهش نظریه‌ای در برنامه درسی خلق و نقد طرح واره‌های مفهومی است که ماهیت بنیادی و ساختار پدیده‌ها و فرایندهای برنامه درسی را قابل فهم می‌کنند. از این رو در برنامه درسی، تعدادی طرح‌واره مفهومی، زبانی و واژگان تخصصی را برمی‌گزینیم و از این عوامل در ارائه برنامه درسی، بحث و اندیشه درباره آن بهره برده می‌شود. طرح‌واره مفهومی، عناصر اساسی واقعیت و رابطه میان آن‌ها را مشخص می‌کند. در خلق طرح‌واره معمولاً دو مفهوم «مفاهیم اساسی» و «مفاهیم ساختاری» تصریح می‌شوند. منظور از مفاهیم اساسی مؤلفه‌هایی بوده که سازنده واقعیت می‌باشند و مفاهیم ساختاری در واقع به‌عنوان

1. Kronenberg & Fuchs
2. Bulchand-idumal
3. Macheridis & Paulsson
4. Zhou
5. Rinaldi
6. Lewis
7. Caton & Belhassen
8. Oktadiana
9. Sigala
10. Arrobas
11. Tiwari
12. Benjamin
13. Go'ssling
14. Higgins-Desbiolles
15. Niewiadomski
16. Theoretical inquiry

روابط شناسایی شده میان این عناصر تعریف می‌شوند. که مجموعه آن‌ها «طرح‌واره‌ی مفهومی» را خلق می‌کند که از طریق آن می‌توانیم درباره برنامه درسی بیندیشیم و بحث کنیم (شورت^۱، ۲۰۱۴)، ترجمه مهرمحمدی، (۱۳۹۵). این مسئله در حیطة نظریه‌ای و عمل برنامه درسی همانند هر حیطة دیگری صدق می‌کند؛ بنابراین با توجه به روش پژوهش نظریه‌ای، برای طراحی و خلق الگوی برنامه درسی گردشگری پایدار در نظام آموزش عالی براساس دیدگاه اگر مراحل ذیل دنبال شد:

- گام اول منطق برنامه درسی گردشگری پایدار براساس، مؤلفه‌های استخراج شده گردشگری پایدار در پژوهش‌های پیشین که بازه زمانی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۲ را شامل می‌شد و از میان ۳۴ مقاله پس از ارزیابی و بررسی دقیق بر حسب معیارهای پژوهش انتخاب گردید. با توجه به ماهیت پژوهش، ملاک‌های پذیرش^۲ و عدم پذیرش^۳ (عنوان، چکیده، محتوا) به‌منظور تعیین محدوده پژوهش از طریق انتخاب یا حذف مبانی اولیه در نظر گرفته شدند. سپس، جهت ارزیابی و انتخاب نهایی مبانی از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی^۴ (CASP) استفاده شد.
- سپس مفاهیم اساسی (ویژگی‌های حوزه برنامه درسی) و مفاهیم ساختاری (ارتباط حوزه‌های مستخرج برنامه درسی گردشگری پایدار) مشخص شدند و حوزه‌های برنامه درسی براساس الگوی اگر (۲۰۰۳) به‌عنوان مؤلفه‌های برنامه در نظر گرفته شدند.
- در گام بعدی در فعالیت پژوهش نظریه‌ای هر یک از حوزه‌های برنامه درسی گردشگری پایدار و رابطه بین آن‌ها با ارجاع به دلالت‌های رویکرد توسعه پایدار و هم‌چنین با تأکید بر موضع سازنده‌گرایی اجتماعی و نظریه انتقادی باز تعریف شد. این کوشش به ارائه چارچوب برنامه درسی جدید در حوزه گردشگری پایدار منجر گردید. شایان ذکر است که تعیین مفاهیم اساسی و مفاهیم ساختاری مرتبط با گردشگری پایدار، با مشورت و تأیید ۷ نفر از اساتید دانشگاهی حوزه یاددهی-یادگیری و مباحث گردشگری صورت پذیرفت.

در پژوهش حاضر به‌منظور بررسی اعتبار از روش دلفی^۵ استفاده شد. روش دلفی به شیوه‌های مختلفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. یکی از کاربردهای این روش، به‌منظور نظرخواهی از خبرگان و متخصصان برای تأیید اعتبار الگوهایی که از پژوهش منتج شده‌اند، است (خسروی، ابطحی، احمدی و سلیمی، ۱۳۹۱). بنابراین برای تأیید اعتبار الگوی طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار براساس الگوی اگر، الگوی پیشنهادی به صاحب‌نظران و متخصصان برنامه‌ریزی درسی و متخصصان گردشگری ارائه شد و نظر آنان را درباره ویژگی‌های منطق برنامه درسی و هر یک از عناصر برنامه درسی گردشگری پایدار و ارتباط منطقی عناصر برنامه درسی با همدیگر، جمع‌آوری شد. در این مرحله از نمونه‌گیری هدفمند ملاک‌محور^۶ استفاده شد. در این شیوه نمونه‌گیری، نمونه‌های براساس ملاک‌های خاصی شناسایی می‌شوند (گال، پورگ، گال^۷، ۲۰۰۵). نمونه‌ها براساس ملاک‌هایی مانند مدرک تحصیلی، آگاهی درباره دانش موضوعی (تالیف مقاله و کتاب در زمینه موضوع مربوط) و تجربه علمی و آشنایی با مسائل طراحی برنامه درسی انتخاب شدند. در صورت نیاز اصلاحات لازم براساس نظرات افراد مذکور در الگوی طراحی شده، انجام شد و در نهایت الگوی طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی مبتنی بر الگوی اگر طراحی گردید.

یافته‌های پژوهش

در جهت مفهوم‌سازی برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی و شناسایی مفاهیم اساسی و ساختاری رویکرد پایدارمحور در همه عناصر برنامه درسی و روابط میان آن‌ها، پژوهش حاضر برای پاسخ دادن به سوال پژوهش به شرح ذیل حاصل آمد:

سوال پژوهش: ویژگی‌های عناصر برنامه درسی گردشگری با سرسپردگی (وظایف، مسئولیت، اختیارات، الزامات و تعهدات) توسعه پایدار کدامند؟

باتوجه به الگوی اگر (۲۰۰۳)، منطق طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی با در نظر گرفتن کانون تمرکز بر رویکرد توسعه پایدار، شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و نظریه

- 1.short
- 2.inclusion
- 3.exclusion
- 4.Critical Appraisal Skills Program
- 5.delphi method
- 6.Criterion Sampling
- 7.Gal, Bourg & Gal

انتقادی ارائه شد، در ذیل شرح داده شده است.

جدول ۱. کانون تمرکز و نقاط کانونی رویکرد توسعه پایدار در گردشگری

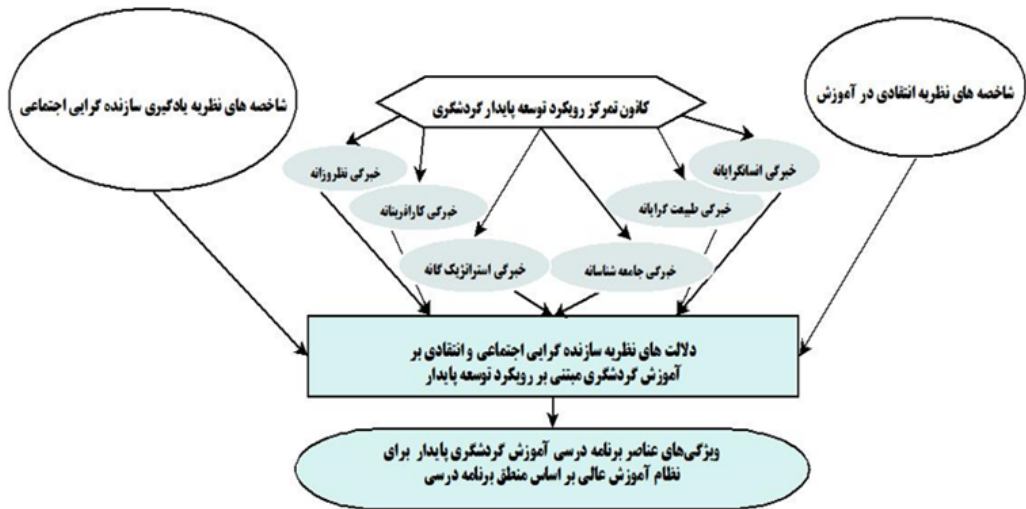
منابع	ویژگی‌ها	نقطه کانونی
Kronenberg & Fuchs, 2021, Farsari,2021, Sakarkaya,2022, Jones & Walmsley,2021, Carr, Lisa Ruhanen & Michelle hitford,2016, MohamadYusuf,2018, Mínguez et al,۲۰۲۱, Solène Prince,2020	روند صعودی پیشرفت علم و دانش و فناوری؛ توانایی بومی‌سازی فناوری‌های جدید؛ توانایی شناخت و آگاهی، جذب، تسلط به فناوری پیشرفته در جامعه؛ توجه و رفع میزان پیچیدگی فنی و شکاف دیجیتال؛ نیاز به کاهش شکاف بین نظر و عمل؛ توانایی به کارگیری تجارب و مهارت‌ها، استفاده از یک بازی واقعیت مجازی در سناریوی برنامه‌ریزی مشارکتی و ساخت سناریوهای آینده، حفظ ظرفیت سازگاری به شکل دانش و فناوری در جهت مقابله با عدم قطعیت‌ها	خبرگی نظروزرانه
Kronenberg & Fuchs, 2021, ShirleyNieuwland & Lavanga,2021 Stefan Gössling,2016 Chiara Rinaldi etal ,2020, Bulchand-Gidumal,2022, Robina-Ramírez etal,2021, Mínguez et al,2021	پایایی اقتصادی صنعت؛ توانایی توسعه ظرفیت‌های تولیدی؛ استفاده بهینه و کارایی منابع؛ توزیع عادلانه منافع حاصله؛ سیاست‌های اشتغال‌زایی؛ توانایی بسط و گسترش زیرساخت‌ها با نگرش استفاده بلندمدت و بادوام، تمرکز و تسلط بر بازار کسب شهرت آنلاین و اخلاق تجاری، تعریف ساختارهای رقابتی و مفاهیم کمیایی روش‌شناسی برای کشف چگونگی کسب و کارهای بومی، اقتصاد هوشمند اقتصاد دایره‌ای	خبرگی کارآفرینانه
Tauro et al ,2021, Mínguez et al,2021, HONGBING ZHU,2019, Moreno-Luna et al,2021 Arrobas etal, 2020 Stefan Gössling,2016	درک فلسفه محیطی، حفاظت از زیستگاه‌ها، داشتن اخلاق زیست محیطی خلق موضوعات و فعالیت‌های اکتوتوریسمی جدید، افزایش باروری اکوسیستم‌ها مدیریت پایدار جنگل‌ها، حفاظت و تقویت منابع فیزیکی، رعایت قوانین و الزامات طبیعت؛ درک استفاده معقول و محتاطانه از منابع طبیعی برای نسل حاضر و آینده؛ توجه به عدالت بین نسلی	خبرگی طبیعت‌گرایانه
Michael Hall et, 2022 Buckley,2012 Moscardo,2015 Robina-Ramírez et al,2021 DebbieCotterell et al,2019 Sigala,2020 Joyce Debbie Cotterell et al,2019 Forrištal,2022	سرمايه‌گذاري در پژوهش و توسعه، تحريك بحث‌های سیاسی با فعالیت‌های پژوهشی، طرح اضطراری برای بلایای غیرمنتظره، ارائه اطلاعات در مورد تهدیدات و استفاده به موقع از فرصت‌ها، گسترش صلح و امنیت انسانی بین‌المللی، آشنایی جوامع با طرح زیرساختی برای سرمايه‌گذاري در آینده، درک سیستم پیچیده مدیریت تطبیقی، درک تفکر سیستمی جامع و پیچیدگی، سیاست‌های حامی فقرا تفسیر سلسله مراتبی در فعالیت‌ها	خبرگی استراتژیک‌گرایانه
Bulchand-idumal, 2022, Jason&Walmsley,2021, Mínguez et al,2021 Ioanna Farsari,2021, Debbie Cotterell etal,2019, Robina-Ramírez etal,2021 Font,2019	نیاز به شایستگی‌های کار تیمی، برنامه‌ریزی، مسئولیت‌پذیری، سازماندهی، فنون مذاکره و کار مشارکتی، مدیریت و رهبری پروژه نیاز به مهارت‌های برقراری ارتباط و انتقال ایده‌ها؛ رسمیت شناختن حق شهروندی؛ نیاز به امنیت فردی و قضائی و برقراری عدالت تعاملی؛ نیاز به تشکلهای مدنی فعال و اثرگذار؛ حفظ هویت و اصالت ملی	خبرگی جامعه‌شناسانه
Košćak etal.2021 Moscardo,2015, Ioanna Farsari,2021, Giovanna Bertella & Maria Donata Rinaldi,2021, Solène Prince,2020	نیاز به امنیت روانی و باورهای معنوی؛ ارتقای چندوجهی کیفیت زندگی؛ نیاز به اعمال بدون تبعیض؛ بالا بردن سطح و توان تاب‌آوری در فراز و فرودهای زندگی؛ درک موهبت‌های واقع‌گرایانه و امیدواری به آینده، تصمیم و عمل شهروندان در «دنیای پیچیده درهم تنیده» با تکرر نژادی، قومی و مذهبی، درک هویت شهروندی جهانی بودن، احساس همبستگی، عدالت و مسئولیت بین نسلی، دلبستگی سیاره‌ای، جایی که مسئولیت انسانی و کنش اجتماعی قریب‌الوقوع است.	خبرگی انسان‌گرایانه

رویکرد آموزش توسعه پایدار گردشگری

جدول ۲. شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و نظریه انتقادی در آموزش

نظریه	شاخص‌های نظریه
نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی	<p>تأکید بر این است که جوامع، سیستم‌های در هم تنیده‌ای هستند که ساختارهای اجتماعی بسیار متنوعی را در دل خود جا داده‌اند؛ ساختار، خصیصه‌ای از سیستم اجتماعی است که در طول مدتی طولانی پایدار می‌ماند؛ تأکید بر اکتشاف شخصی معنا از طریق تجربه اجتماعی، فرایند محوری، نقش مربی راهبر، مشوق و تحلیل‌گر، سازمان‌دهنده محیط اجتماعی برای کاوش و پژوهش، تأکید بر حل مسائل واقعی به‌طور جمعی، تأکید بر فعالیت‌های یادگیری اجتماعی دانشجو و نه فرایند آموزش، تأکید بر یادگیرنده‌محور، تأکید بر طرح دیدگاه‌های متنوع و متکثر گروهی، تأکید بر خودارزیابی، تأکید بر ارزشیابی بازده‌های واقعی، تأکید بر ارزشیابی کیفی و پویا، ارزشیابی فعالیت‌های یادگیری جمعی و گروهی.</p>
نظریه انتقادی در آموزش	<p>فهم اینکه جامعه و تاریخ می‌توانند به دست انسان و گروه‌های سازمان‌یافته، ساخته و بازسازی شوند؛ آگاهی انتقادی فرد به ابتکار عمل برای تغییر، تربیت شهروندان متفکر، نقاد، فعال و مشارکت‌جو که بتوانند در سازماندهی واقعیت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مشارکت داشته باشند، کمک می‌کند؛ شناخت از جهان برای ساخت و تغییر آن و انجام عمل نوآم با اندیشه برای تغییر وضعیت موجود؛ ایجاد آمادگی برای تحلیل مسائل سیاسی، اجتماعی و اقتصادی زندگی روزمره؛ تلفیق نظریه و عمل در مراحل مختلف آموزشی، آموزش نقد هر آنچه که با آن مواجه می‌شوند و نپذیرفتن بی‌چون و چرای محتوای آموزشی، کسب آگاهی عمیق از نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌ها در جامعه، کسب مهارت گفتگوی دیالکتیکی درباره مسائل و موضوعات جامعه</p>

با مطالعه از مبانی نظری و پژوهش‌های انجام شده در زمینه گردشگری پایدار، مشخص شد که علاوه بر کانون تمرکز بر رویکرد آموزش برای توسعه پایداری، درمنطق برنامه درسی بایستی مواضع شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی و نظریه انتقادی (قادری، ۱۳۸۹) نیز مورد توجه قرار گیرد. با توجه به کانون تمرکز رویکرد توسعه پایدار، شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و نظریه انتقادی در آموزش که از مبانی نظری پژوهش استخراج گردید، منطق طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار شناسایی و مشخص شده است.

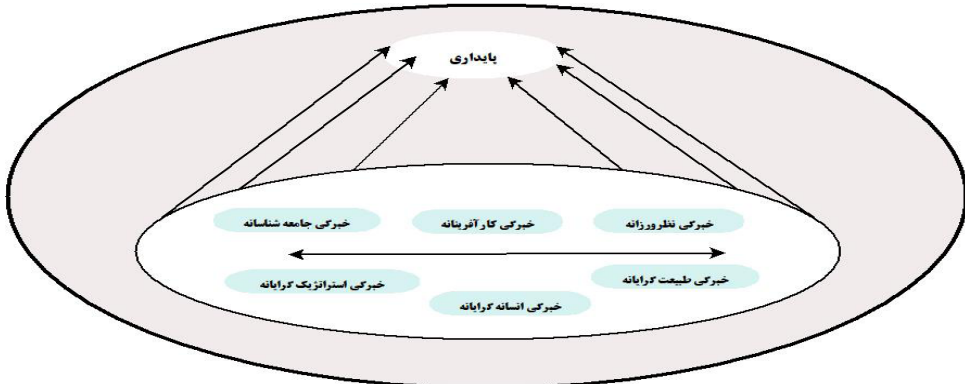
شکل ۱. ویژگی‌های منطق طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار براساس الگوی آکر

همانطور که در شکل (۱) نشان داده شده است، سرسپردگی توسعه پایدار در گردشگری، مجموعه‌ای از یادگیری‌ها و شایستگی‌ها را در حیطه‌هایی چون نظروزرانه، کارآفرینانه، استراتژیک‌گانه، جامعه‌شناسانه، طبیعت‌گرایانه و انسان‌گرایانه را شامل می‌شود که کانون تمرکز آموزش گردشگری پایدار در منطق طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار می‌باشد، هم‌چنین به مواضع شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و نظریه انتقادی در آموزش توجه شده است. با توجه به استلزامات بیان شده در زمینه منطق طراحی برنامه درسی، ویژگی‌های عناصر برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی قابل استخراج است که به توضیح آن پرداخته شده است.

ویژگی اهداف برنامه درسی گردشگری پایدار

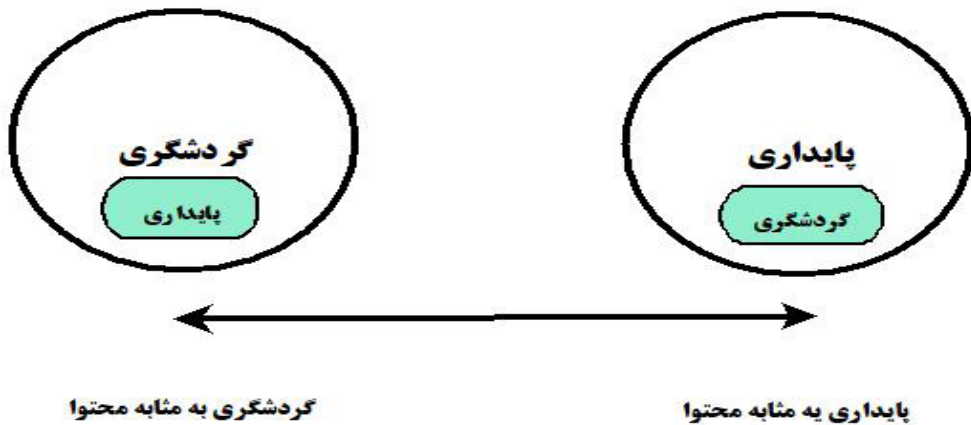
آموزش عالی به منزله عامل حیاتی در جهت نوآوری و توسعه سرمایه انسانی می‌باشد. با توجه به تحول عظیم از نظر گستردگی و تنوع در انقلاب علمی در جامعه کنونی برای عمل پوشاندن به رسالت‌ها و تحقق اهداف ویژه آموزش عالی، لازم است تا به اهداف پرورش تفکر خلاق، نوآور، تأملی و انتقادی دانشجویان عالی توجه شود. در درون دانشگاه عنایت خاصی به عرصه‌های علمی و پیشبرد علم، و بیرون از دانشگاه توجیه خاصی به کاربردهای اجتماعی و مهارت‌های عملی دیده می‌شود (فتحی و اجارگاه و همکاران، ۱۳۹۷). بنابراین در برنامه درسی باید با فراهم کردن محیط و فرصت‌هایی که در آن‌ها تولید ایده‌های جدید گسترش توده‌ای و مشارکت حداکثری مورد تشویق و ترغیب قرار گیرد، توجه شود تا زمینه‌ی دستیابی به اهداف رشد تفکر برتر، تأملی و انتقادی در جهت خلق ایده‌های جدید و کاربردی فراهم گردد (بولوک و همکاران، ۲۰۱۹). براساس منطق برنامه درسی و تمرکز بر رویکرد توسعه پایدار گردشگری، شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و انتقادی در زمینه اهداف برنامه درسی باید به کیفیت برنامه درسی در ارتقای دانش، توانایی‌ها و شایستگی‌های مورد نیاز توجه نمود تا با یک چشم‌انداز جامع و فرارشته‌ای به آموزش و پرورش خلاق، تقویت مهارت‌های حل مسئله، پرورش تفکر و تأمل انتقادی، مهارت مذاکره، برقراری ارتباط، مشارکت، خود راهبری و رشد ارزش‌های مشترک، ایجاد تعهد، اخلاق حرفه‌ای و مسئولیت‌پذیری و ... پرداخت شود (فارسری، ۲۰۲۲). یادگیری در هر یک از ابعاد توسعه پایدار گردشگری و هم‌چنین فهم و درک جامع و کلی نسبت به تمام ابعاد در جهت خلق ایده‌ها و تصمیمات ناب مدنظر می‌باشد. از این رو اهداف آرمانی برای آموزش گردشگری پایدار را می‌توان این‌گونه بیان داشت، دانشجو باید بتواند:

- مفهوم توسعه پایدار و نحوه اعمال آن در گردشگری را با توجه به خبرگی‌های بیان شده، تجزیه و تحلیل کند.
- توانایی ارزیابی انتقادی اثرات گردشگری در سطح محلی، ملی و بین‌المللی را داشته باشد.
- عناصر اصلی مرکزی گردشگری مبتنی بر خبرگی‌های بیان شده را بشناسد.
- اصول بهترین عملکرد را برای صنعت گردشگری پایدار تعریف کند.
- تفکر انتقادی و تأملی که بتواند ارزش‌ها، باورها و مفروضات را ارزیابی کند تمرین و تکرار کند.

شکل ۲. مدل مفهوی اهداف آموزش گردشگری پایدار

ویژگی‌های محتوای برنامه‌درسی گردشگری پایدار در نظام آموزش عالی براساس منطق برنامه‌درسی محتوا با آن که در ارتباط با هدف‌ها، هویت خود را کسب می‌کند اما در تدارک آن آزادی عمل بیشتری وجود دارد به عبارت دیگر با استفاده از محتوای متعدد ممکن است بتوان به هدف‌های مشخصی دست یافت. این امکان، فرصت تنوع را به هنگام مشارکت دادن گروه‌های مختلف فراهم می‌کند (فتحی و اجارگاه و همکاران، ۱۳۹۷). برای انتخاب محتوای برنامه‌درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی باید اصول و معیارهای ویژه‌ای را در نظر گرفت این اصول براساس کانون تمرکز رویکرد توسعه پایدار گردشگری، شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی، انتقادی و رسالت و کارکرد رشته‌های حوزه گردشگری در آموزش عالی، برای انتخاب محتوا استخراج شده است؛ بنابراین برای طراحی برنامه‌درسی گردشگری پایدار اصولی هم‌چون؛ توجه به طراحی محتوا که دربرگیرنده تمام ابعاد و تعهدات مورد نظر در توسعه پایداری گردشگری به مثابه پدیده‌ای چندوجهی و پیچیده، توجه به مسائل جدید مطرح در جهان امروز، در نظر داشتن ارتباط محتوایی بین ابعاد تعریف شده با هم دیگر، توجه به اصل تقویت تفکر خلاق و تفکر انتقادی در محتوا، توجه به شناخت دقیق و علمی پدیده، پرورش حس پژوهشگری در محتوا، انعطاف‌پذیری و شناسایی الزامات خبرگی در حیطه‌های نظروانه، طبیعت‌گرایانه، کارافرینانه، جامعه‌شناسانه، استراتژیک‌گانه، انسان‌گرایانه در ارائه محتوای برنامه‌درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی مدنظر قرار داد.

شکل ۳. رویکردهای گردشگری پایدار

ویژگی‌های فعالیت‌های یادگیری دانشجویان براساس منطق برنامه‌درسی با توجه به منطق برنامه‌درسی اصولی که به نظر می‌رسد در ارتباط با فعالیت‌های یادگیری برنامه‌درسی گردشگری پایدار در نظام آموزشی بوده شامل؛ تأکید بر یادگیری فعال در فعالیت‌های یادگیری، تأکید بر فعالیت‌های گروهی و مشارکتی، تشویق دانشجویان به کاوشگری و پژوهش، پرورش مهارت‌های سطح بالای تفکر در زمینه مسائل تخصصی، تأکید بر انواع فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر حل مسائل، تأکید بر تأمل و تفکر درباره دانش چندوجهی در یادگیرنده و فرصت دادن به دانشجویان برای بروز تفکر انتقادی نسبت به مسائل تخصصی می‌باشد (کامارگو و گرتزل، ۲۰۱۷؛ هیلز، جنینگز، ۲۰۱۷؛ روهانن، بولز، ۲۰۲۰؛ فتحی و اجارگاه و همکاران، ۱۳۹۷). فعالیت‌های یادگیری به مشارکت و مداخله یادگیرنده در امر یادگیری اشاره می‌کند که منجر به خلق فرصت‌های یادگیری و کسب تجربه‌های یادگیری می‌شود. بنابراین می‌توان ویژگی‌های فعالیت‌های یادگیرنده را مشارکت یادگیرنده در پروژه‌ها و فعالیت‌های عملی، فعالیت‌های اجتماعی، فعالیت‌های جنبشی و تاملی، پرورش مهارت‌های سطح بالای تفکر در جهت فراخ اندیشی، ایده‌پردازی و نوآوری، پرسش و تجزیه و تحلیل موقعیت‌ها، نقد و بررسی مسائل مربوطه، ساخت سفرهای مجازی از طریق اپلیکیشن‌ها و شبیه‌سازی مد نظر قرار داد. علاوه بر این در یادگیری گردشگری پایدار باید در جهت توانایی تلفیق دانش و الگوی‌های تفکر که از چند رشته سرچشمه گرفته باشد به‌منظور دستیابی

به یک بینش جامع و جدید حاصل شود، بنابراین فعالیت یادگیری باید هدفمند، یکپارچه و زیربنای رشته‌ای داشته باشد. هم‌چنین یادگیرنده برنامه‌ریز، ارزیاب، تصمیم‌گیرنده، همکار و مدیریت‌کننده یادگیری‌های خویش است (بویل و همکاران، ۲۰۱۵). از آنجا که آموزش گردشگری پایدار بر بعد اکولوژیکی تأکید و به هم‌افزایی بین ابعاد پایداری در فرآیند آموزشی توجه می‌کند (ورینگ و همکاران، ۲۰۱۵) بنابراین باید به تقویت مهارت دانشجویان در جهت نقد و ساختارشنکی تمرکز کند، از این رو فعالیت دانشجویان باید توأمان با موارد ذیل باشد:

- نقد: باید فرهنگ خود و فرهنگ غالب را نقد و ساختارشنکی کرد.
 - پرسش از مفروضات: تصدیق این که دانش (ها) از نظر اجتماعی ساخته شده و رقابتی هستند و براساس مجموعه‌ای از فرضیات در مورد جهان است.
 - فعالیت هدفمند: معلمان باید از تجربیات زیسته خود دانشجویان استفاده کنند و در تأمل انتقادی
 - در مورد آن‌ها، پیوند محکمی بین نظریه و عمل ایجاد کنند (ویلسون، ۲۰۱۲).
- دانشجویان می‌دانند گردشگری پایدار مبتنی بر نظریه انتقادی است و باید یاد بگیرند که به‌طور انتقادی تأمل‌گر باشند (فارسی، ۲۰۲۲).

ویژگی راهبردهای تدریس در گردشگری پایدار منطق برنامه درسی

با توجه به الگوی کانون تمرکز آموزش گردشگری پایدار و شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرایی اجتماعی و انتقادی اصولی که به نظر می‌رسد در ارتباط با راهبردهای تدریس برنامه درسی بوده و از منطق برنامه درسی قابل استخراج است، شامل مواردی چون؛ توجه به تعاملات پیوسته دانشجویان مبتنی بر موضوعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، معنوی، سیاسی و زیست محیطی، اصل سوال محوری، تشویق دانشجویان به ارائه ایده و نظر درباره مسائل متعدد مرتبط به حوزه گردشگری، تعاملی و مشارکتی، تلفیق مواد (تجهیزات، ابزار)، شایستگی‌ها و معنا (احساس و انگیزه دانش)، رویکرد تجربه‌محوری، یادگیری تحول‌گرا، رهایی‌بخش و رادیکالی، ارائه مقاله به صورت هم‌اندیشی، پروژه‌های اجتماعی و حمایت از خود راهبری در یادگیری است. به بیان جامع‌تر آموزش برای پایداری باید یادگیری مبتنی بر ارزش‌ها و حل مسئله در دنیای واقعی باشد (بویل و همکاران، ۲۰۱۵؛ موسکاردو، ۲۰۱۵). اساتید نمی‌توانند این‌گونه فرض کنند که دانشجویان همواره به شیوه معمول در زمینه یادگیری موضوعات و تحصیل در رشته گردشگری عادت خواهند کرد مگر اینکه سطح بالایی از تعامل بین روش‌های تدریس و ارزیابی به هنگام برقرار باشد. به‌طور کلی می‌توان بیان داشت چالش اصلی فراروی اساتدان با توجه به ماهیت فرارشته‌ای برنامه درسی گردشگری پایدار به هم‌خوان‌سازی، تطابق بخشی، همبسته‌سازی و ترکیب‌بخشی به دانش مرتبط و برآمده از چندین رشته علمی که موضوع مورد تدریس را تغذیه می‌کنند مربوط است (فارسی، ۲۰۲۲). یادگیری تحول‌آفرین بخش جدایی‌ناپذیری از آموزش انتقادی برای پایداری می‌باشد (بویل و همکاران، ۲۰۱۵). دانش‌آموزان باید تشویق شوند تا تجربیات زیسته و تأمل خود را به کلاس درس بیاورند، و در مورد ارزش‌ها، باورها و مفروضات خود بحث کنند و ارتباط بین تئوری و عمل را تنظیم کنند (فارسی، ۲۰۲۲)، تا چشم‌اندازهای متعدد در دانشجویان پرورش و توسعه یابد. به طوری که مسائل در لایه‌های گوناگون را جداگانه بکاوند و پاسخ جامع و شمولی از مسئله را به‌مثابه یک سیستم نه مجموعه‌ای از اجزا بیان و کشف نمایند. بنابراین استاد در فرایند یاددهی-یادگیری نقش و جایگاه و کارکرد راهنما، هدایت‌گر، برانگیزاننده، الگو، همکار، راهبر آموزشی، نقش تسهیل‌بخش و هموارکننده فرایند یادگیری و هم‌چنین یک یادگیرنده را ایفا می‌کند.

ویژگی‌های مواد و منابع یادگیری برنامه‌درسی براساس منطق برنامه‌درسی گردشگری پایدار

منابع برای اطمینان از کیفیت آموزش و شیوه‌های آموزشی می‌باشد. کتب و مباحث برنامه درسی به ندرت مسائل مرتبط با مواد درسی مثل کتب درسی و وسایل صوتی و تصویری یا امکاناتی مثل کلاس‌ها، موقعیت‌های علمی دیگر را برای برنامه درسی آموزش عالی در نظر می‌گیرد. در حالی که هنوز برنامه‌های واقعی آموزشی اغلب از طریق این منابع و کتب سازماندهی می‌شوند (فتحی‌واجارگاه و همکاران، ۱۳۹۷).

1. Critique
2. Questioning of Assumptions
3. Praxis

مواد و منابع یادگیری در برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی می‌تواند شامل؛ کتاب‌های چاپی و الکترونیکی غیررسمی، مجلات علمی، نوشته‌های سازمان‌یافته در قالب گزارش‌ها، تحقیقات، اجلاس‌ها، کنگره‌ها، امکانات اطلاع‌رسانی الکترونیکی اینترنتی و تعاملات چندگانه استادان با دانشجویان تجهیزات نرم‌افزاری (تشکیل شبکه‌های اجتماعی و تعامل از طریق فناوری اطلاعات)، تجهیزات چندرسانه‌ای مدرن، فیلم‌های آموزشی محیط زیست، سبک زندگی، فرهنگ‌ها، پارادکس‌ها و ... کشورهای موفق در صنعت گردشگری می‌باشد.

ویژگی فضای یادگیری براساس منطق برنامه درسی گردشگری پایدار

تعامل در فضاهای یادگیری بسیار مهم است و این تعامل بین مدرس، دانشجو و نظام آموزشی رخ می‌دهد و یادگیری که از طریق محیط یادگیری تعاملی حاصل شود. فضاهای پیچیده‌ای که دانش، بینش، مهارت، فرهنگ ابتدا تدریس و سپس تشکیل، تشویق و تبدیل می‌شود (کلرک^۱، ۲۰۰۲). با توجه به منطق برنامه درسی، اصولی که مربوط به فضای یادگیری برای دانشجویان است شامل؛ بهره‌گیری از فضای یادگیری متنوع و انعطاف‌پذیر، ترکیبی (e-learning platform, space of learning) می‌باشد. دانشگاه (سمینارها، کتابخانه دانشگاه، مازول‌های تیمی) و فضاهای پویا، لذت‌بخش بیرون از دانشگاه (خانه، محل کار، سازمان‌ها و مکان‌های مربوطه (محیط زیست و مکان‌های باستانی)، حین مسافرت) فضای یادگیری را تشکیل می‌دهند.

ویژگی زمان یادگیری براساس منطق برنامه درسی گردشگری پایدار

طراح برنامه درسی بایستی مقوله زمان را به‌طور کلی، و زمان‌بندی آموزش و یادگیری را به‌طور ویژه مورد توجه قرار دهد بدیهی است که جریان عمومی یادگیری به زمان خاصی محدود نمی‌گردد، اما در طراحی برنامه‌های درسی در نظر گرفتن حدود و ثغور و محدوده زمان آموزش در قالب یک برنامه زمان‌بندی یکی از عناصر برنامه درسی است. محتوا به همراه شیوه‌ها و مواد در جهت دستیابی به اهداف در یک چارچوب زمانی ارائه می‌شود و برنامه نیز باید از لحاظ زمانی شناخت و یادگیری مطلوب را در فراگیر ایجاد نماید (ملکی و همکاران، ۱۳۹۵). در برنامه درسی گردشگری پایدار برای دانشجویان نظام آموزش عالی، جلسات یادگیری به‌طور هم‌زمان و ناهم‌زمان برگزار می‌شود. اصولاً جلسات درباره مباحث پایه و اساسی به صورت هم‌زمان و ترجیحاً حضوری رودررو انجام می‌گیرد. این بحث‌های اساسی و پایه‌ای حضوری استادان با دانشجویان و دانشجویان با یکدیگر منجر به شکل‌گیری جلسات بحث و گفتگوی هم‌زمان و ناهم‌زمان بر خط به صورت کلاس‌های مجازی، تالارهای گفتگو و تبادل نظر می‌شود، بنابراین می‌توان بیان داشت که زمان یادگیری بلاخص با توجه به همه‌گیری کووید-۱۹ انعطاف‌پذیر و بدون محدودیت زمانی می‌باشد. با توجه داشت که پیشرفت‌های اطلاعات و ارتباطات به‌طور گسترده‌ای در زمینه آموزش عالی هر دوی آموزش از راه دور و آموزش مبتنی بر محیط دانشگاه را تغییر داده است. دانشجویان و استادان در فرایند آموزش و یادگیری از جهت زمان و مکان از یکدیگر جدا شده‌اند (آراسته و همکاران، ۱۴۰۰) و دانشگاه‌ها برای جذب دانشجویان، اساتید و کارکنان و بودجه در سطح جهانی رقابت می‌کنند.

ویژگی‌های گروه‌بندی دانشجویان در نظام آموزش عالی براساس منطق برنامه درسی گردشگری پایدار

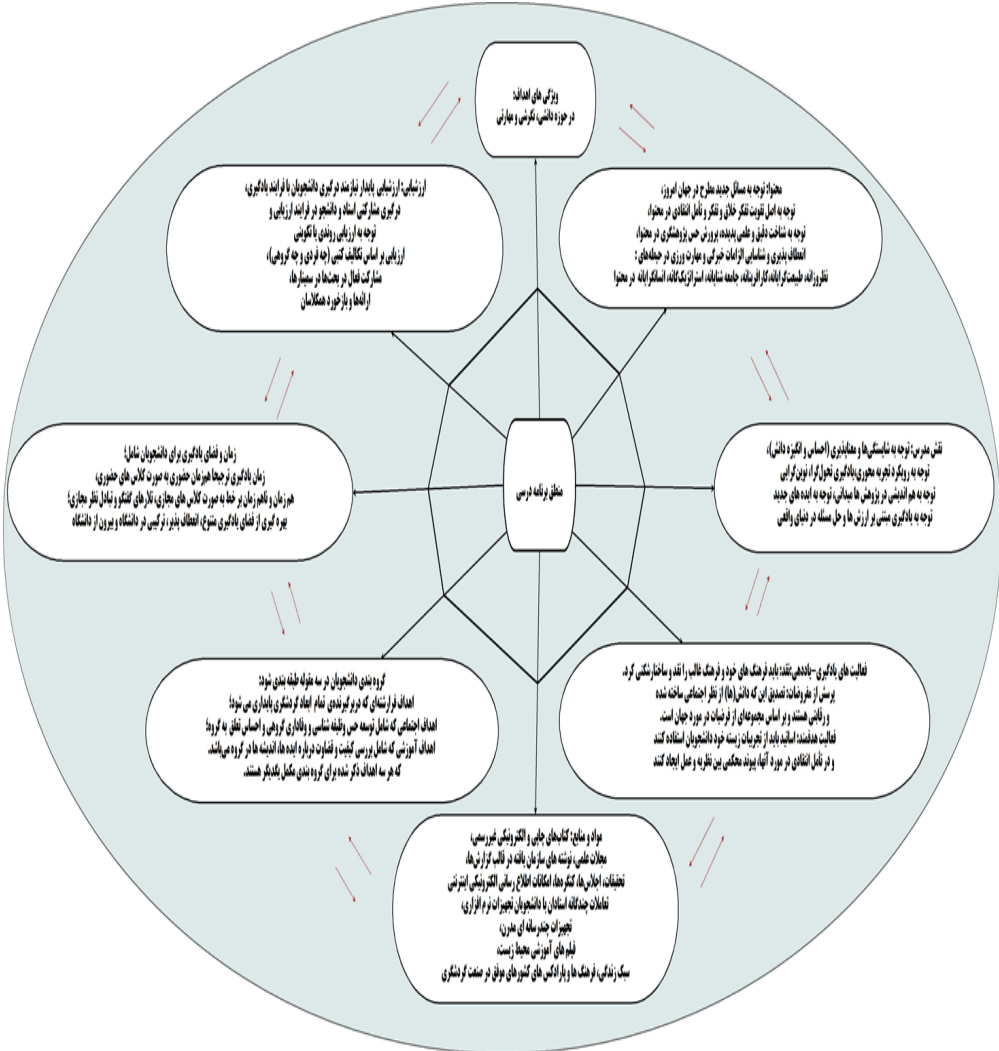
در برنامه درسی گردشگری پایدار هدف از تشکیل گروه می‌تواند در سه مقوله طبقه‌بندی شود: اهداف فرارشته‌ای که دربرگیرنده‌ی تمام ابعاد پایداری که شامل توسعه چشم‌انداز خبرگی و مهارتی در حوزه گردشگری می‌شود، اهداف اجتماعی که شامل توسعه حس وظیفه‌شناسی و وفاداری گروهی و احساس تعلق به جمع و گروه و اهداف آموزشی که شامل کیفیت‌هایی هم‌چون قضاوت و داوری درباره ایده‌ها، اندیشه‌ها و بررسی و مقابله پیشرفت دانشجویان در گروه است. که هر سه اهداف ذکر شده برای گروه‌بندی مکمل یکدیگر هستند. اندازه گروه ثابت نبوده و با توجه به موضوع و هدف یادگیری تغییر می‌کند. با توجه به منطق برنامه درسی، اصولی که به نظر می‌رسد در ارتباط با گروه‌بندی دانشجویان است، شامل: تأکید بر تعامل خلاق و ایده‌پردازانه با اساتید و دانشجویان در زمینه مباحث مرتبط، تأکید بر فهم مسائل فرارشته‌ای، تشکیل گروه‌های دانشجویی در حوزه گردشگری و مسائل مرتبط با آن، تشکل گروه‌ها برای نیل به اهداف توسعه پایدار در گردشگری، پاسخگویی و مسئولیت فردی در رابطه با یادگیری مسائل توسط تک دانشجویان هم‌گروه است.

ویژگی‌های ارزشیابی برنامه درسی براساس منطق برنامه درسی گردشگری پایدار
کسب گواهینامه موقت، یادگیری معین شده، پرورش یادگیری مادام‌العمر و ارزشیابی پایدار را می‌توان از اهداف ارزشیابی بیان کرد. ارزشیابی پایدار نیازمند درگیری دانشجویان با فرایند یادگیری، فعال بودن و داشتن بازخورد مناسب و درگیری مشارکتی استاد و دانشجو در فرایند ارزیابی است. بویکزمنزیلا (۲۰۰۵) معتقد است که ارزیابی برنامه درسی با رویکرد فرارشته‌ای باید دارای سه ویژگی «روا»، «مستمر» و «آگاهی بخش»^۲ باشد یعنی با یک ارزیابی تشخیصی از فهم دانشجو در طول یک دوره یا واحد درسی همراه باشد و بازخوردی روشن و سودمند از دانشجو ارائه دهد تا براین اساس دانشجو قادر باشد به صورت پیوسته پیشرفت خود را مورد بازبینی و اصلاح و بهبود قرار دهد. بنابراین آموزش گردشگری پایدار خواستار یک روش «ارزیابی روندی یا تکوینی»^۳ «که از توسعه اصل» ارزیابی معتبر^۴ «مبتنی بر خطمشی مستمر و متداوم ارزیابی است و از ابزارهای متنوع و متعددی توسل می‌جوید (بویکزمنزیلا، ۲۰۰۵؛ نقل از بابادی و همکاران، ۱۳۹۷) و با مشارک استاد با دانشجو انجام می‌گیرد، می‌باشد. علاوه براین ارزیابی از دانشجو براساس تکالیف کتبی (چه فردی و چه گروهی)، مشارکت فعال در بحث‌ها در سمینارها، ارائه‌ها و بازخورد همکلاسان انجام می‌شود (فارسری، ۲۰۲۲).

تمامی ویژگی‌های ذکر شده برای عناصر برنامه درسی مستخرج از منطق طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار با اصولی که متخصصان برنامه درسی برای عناصر برنامه درسی مدنظر دارند و به آن معتقدند مورد مقایسه قرار گرفت و میزان همخوانی آن اصول با همدیگر بررسی شد. در تمامی موارد بین ویژگی‌های مستخرج از منطق برنامه درسی با اصولی که متخصصان برنامه درسی و حوزه گردشگری به آن معتقد بودند، همخوانی و هماهنگی وجود داشت. با توجه به منطق برنامه درسی گردشگری پایدار براساس الگوی اگر الگوی نهایی زیر ارائه شده است.

براساس الگوی جامع طراحی شده فوق، الگوی فنی طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار که همان بیان ویژگی‌های عناصر برنامه درسی، چگونه آرایش و ارتباط آن عناصر و اصول مربوط به طراحی برای هر یک از عناصر برنامه درسی است، ارائه شد (شکل ۴). برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی، الگوی اولیه طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار که مشتمل بر ویژگی‌های منطبق برنامه درسی و ویژگی‌های عناصر برنامه درسی براساس الگوی اگر بود، همراه پرسشنامه باز پاسخ و بسته پاسخ به ۳۰ نفر از متخصصان صاحب‌نظران و اعضای هیئت علمی حوزه گردشگری، برنامه‌ریزی درسی و هم‌چنین متخصصان حوزه‌های میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای در برنامه درسی ارائه شد. اکثریت مشارکت‌کنندگان ارتباط بین مفاهیم، مفروضه اصلی، حوزه‌های درگیر در زمینه گردشگری را جامع دانستند. نظر متخصصان براساس نکات مشترک، با فراوانی مواردی که به آن اشاره کرده بودند و مواردی دیگر که به موارد ذکر شده اضافه کردند، تحلیل شد و در اعتباربخشی و اصلاح اولیه لحاظ شد.

- 1.ongoing
- 2.informative
- 3.Process or formative evaluation
- 4.authentic assessment

شکل ۴. الگوی شماتیک طراحی برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی براساس الگوی اکیر

بحث و نتیجه گیری

در این تحقیق با استفاده از پژوهش نظریه‌ای و بر پایه اطلاعات جمع‌آوری شده به طراحی چارچوب مطلوب برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی براساس الگوی اکیر پرداخته شد. جهت ارائه چارچوب برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی، مؤلفه‌ها یا ویژگی‌های خاص عناصر ده‌گانه الگوی اکیر با تمرکز بر ۶ حیطه خبرگی، نظرورزانه، خبرگی کارآفرینانه، خبرگی طبیعت‌گرایانه، خبرگی استراتژیک‌گرایانه، خبرگی جامعه‌شناسانه، خبرگی انسان‌گرایانه و تأکید بر شاخصه‌های نظریه یادگیری سازنده‌گرای اجتماعی و دیدگاه تربیتی مبتنی بر نظریه انتقادی، به‌طور جامع و گسترده استخراج و تعریف گردیدند. که نشان می‌دهد برنامه درسی گردشگری پایدار باید پتانسیل گردشگری و نقش گسترده گردشگری را نه تنها در جامعه و

صنعت بلکه در جهت پرورش دانشجویان خلاق و کارآمد تغذیه کند تا دانشجویان بتوانند، نقادانه با تمرکز بر دیدگاه سازنده‌گرایی مشکلات و چالش‌های پیش روی جامعه و صنعت را شناسایی، تحلیل و هدایت کنند. مع‌هذا، ارتقاء پایداری و کمک به گردشگری پایدار به تلاش‌های جمعی نیازمند است. دانشگاهیان نقش فزاینده‌ای در این فرآیند جمعی دارند زیرا با تعامل با جامعه و صنعت می‌توانند دانش مورد نیاز برای حمایت از تغییر و افزایش مشارکت جمعی را ارائه دهند. دانشگاه به‌عنوان نقش وجدان جامعه و شاهرگ حیات صنعت در حوزه گردشگری عمل می‌کند و انتظار می‌رود دانشگاه از این تعاملات با جامعه و صنعت به شیوه‌ای ساختار یافته‌تر و رسمی‌تر حمایت کند تا تعاملات بلندمدت معنی‌داری حاصل شود و در نهایت یاور توسعه گردشگری پایدار شود.

همانطور که از یافته‌ها دریافت شد آموزش برای پایداری در فرایند برنامه درسی گردشگری پایدار از مؤلفه‌های ایدئولوژیک، ساختاری و وابسته به طرز عمل و رویه پوشش داده می‌شود. که لازمه آن درک عمیق مجریان و مربیان آموزش گردشگری پایدار از ۶ حیطة خبرگی که به ترتیب پوشش‌دهنده حوزه‌های علمی و فناوری، اقتصادی، حوزه زیست‌محیطی، حوزه سیاسی، حوزه اجتماعی و فرهنگی و حوزه نشاط معنوی (زاهدی، ۱۳۹۵) است، می‌باشد. الگوی حاصله از پژوهش، از یک سو با توجه به مؤلفه‌های منطق برنامه درسی گردشگری پایدار و از سوی دیگر توجه بر دلالت‌های شاخص‌های تفکر انتقادی و تفکر سازنده‌گرا در فرایند آموزش منجر به رویکرد همسویی سازنده برای تصمیم‌گیری‌ها و تدوین راهبردهای آموزش و یادگیری تحول‌آفرین در مسیر سرسپردگی توسعه پایدار در برنامه درسی گردشگری می‌شود. بدین سبب اساتید دانشگاه باید در کنار سواد دانشی حوزه گردشگری در تقویت و ارتقاء سواد انتقادی و سازنده دانشجویان تلاش کنند تا پیامدی از یادگیری در فارغ‌التحصیلان حاصل شود که با استفاده از مهارت‌های دانشی، اجتماعی و انسانی بتوانند خلاقانه فکر کنند و مسئولانه با چالش‌های پیش روی صنعت گردشگری روبه‌رو و پاسخگو باشند.

برنامه درسی گردشگری پایدار با رویکرد فرارشته‌ای و تنوع بخشی در زمینه آموزش و استفاده از آموزش‌های نوآورانه قادر خواهد بود توسعه مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی و همچنین توسعه شایستگی‌هایی چون خودراهبری، پرورش روابط بین فردی و تفکر انتقادی را در دانشجویان رشته گردشگری ارتقاء دهد (بوزینده^۱ و همکاران، ۲۰۱۸؛ کالارگیرو و وودز^۲، ۲۰۱۱). با این وجود در برنامه درسی مرتبط با پایداری و آموزش گردشگری پایدار درک اصول اخلاقی و ارزش محور نیز حائز اهمیت است، ارزش محوری نه تنها دانش مناسب از اصول گردشگری پایدار را فراهم می‌نماید، بلکه ظرفیت تصمیم‌گیری پایدار در مورد یک موقعیت در دست را تقویت می‌کند (هیلز، جنینگز، ۲۰۱۷). به گفته جمال (۲۰۰۴)، تصمیمات گردشگری پایدار باید توسط اخلاق مبتنی بر فضیلت ارسطویی "اقدام خوب" و "زندگی خوب" هدایت شود که در آن گردشگری رفاه شخصی و جمعی را امکان پذیر کند. رویکردهای ارزش محور، دانشجویان را به فکر می‌اندازد که رهبری و سرسپردگی پایداری جهانی چه معنایی دارد و چگونه پتانسیل تحول واقعی را کسب می‌کند (ویرینگ، تارانت، شواینسبرگ، لیون و استونر^۳، ۲۰۱۵). از آنجایی که رویکرد سرسپردگی توسعه پایدار در برنامه درسی گردشگری، رویکردی برای فهم ارتباط جامعه و دانشگاه است، هدف آن دگرگون سازی و تحول آفرینی دانشجویان گردشگری می‌باشد (ریکمن^۴، ۲۰۱۷؛ یونسکو، ۲۰۱۵). دانشجویان گردشگری باید درک کنند که گردشگری پایدار برای خود، جامعه، کشورشان و به طور کلی برای صنعت بسیار مهم است و دانشگاه مکانی است که با آموزش رویکردهای انتقادی و تحول آفرین در یادگیری و درک پدیده‌های پیچیده در مورد پایداری دانشجویان را هدایت و یاری می‌کند (بلانکا و گرتزل

1. Buzinde

2. Kalargyrou & Woods

3. Stoner & Wearing, Tarrant, Schweinsberg, Lyons

4. Rieckmann

۲۰۱۷؛ عفیفی، عاطف و ال بوسعیدی^۱، ۲۰۱۸؛ مرنجاوچ، پاولیا و ووچیک^۲، ۲۰۱۲؛ فیلیپ، هیوز، مصطفی نژاد و ویلر^۳، ۲۰۱۵). بنابراین، شیوه‌های آموزشی اساتید باید نوآورانه، انعطاف پذیر، عمل محور توأم با یادگیری عمیق و پایدار باشد، تا منجر به توسعه سوادها، شایستگی‌ها، تأمل و تفکر انتقادی و ارزش‌های اخلاقی در یادگیرنده شود (مک پک، ۲۰۱۶؛ سیبوریان و همکاران، ۲۰۱۹). به طوری که دانشجویان باید قادر باشند با درک گشتاتی و جامع نگر با سیستم‌های پیچیده کنار بیایند و ظرفیت و عاملیت خود را برای فراتر رفتن از شیوه‌های تثبیت شده تفکر، عمل و ایجاد سیستم‌های جدید فراهم و هدایت کنند. در مسیر سرسپردگی برنامه درسی گردشگری پایدار شایستگی‌هایی چون، تصمیم‌گیری مشارکتی و مسئولیت‌پذیری برای نسل‌های حال و آینده، تفکر سیستمی، تفکر پیش بینی کننده (یا آینده)، تفکر هنجاری (یا ارزشی)، تفکر استراتژیک (یا کنش محور)، شایستگی بین فردی (یا همکاری) و شایستگی حل مسئله اهمیت دارد. به واضح بیان شد که رویکرد توسعه پایدار در عرصه برنامه درسی متضمن طیفی از خبرگی‌ها فراگشته ای در عرصه گردشگری است، مفاهیم پایداری و به دنبال آن تعهدات و مسئولیت‌ها در هم تنیده در جهت ارتقای خبرگی و سوادهای مرتبط، می‌تواند زمینه را برای طراحی مجدد برنامه درسی گردشگری با نظر به مفروضه‌های بنیادی توسعه پایدار، نتایج یادگیری و آمادگی یادگیرندگان فراهم کند. بنابراین یافته‌های پژوهش می‌تواند به طور کلی به دو شیوه کاربرد داشته باشد. شیوه اول عمومی است. از یافته‌های برآمده از این پژوهش نه تنها در تدوین برنامه درسی گردشگری پایدار در آموزش عالی بلکه در دوره های تحصیلی و آموزشی دیگر نیز می‌توان بهره گرفت. لازم به ذکر است که چارچوب ارائه شده در صورت کاربرد در نظام آموزشی، اثرات جامع و مثبت خود را نمایان می‌سازد. شیوه دیگر، شیوه ویژه است که هر یک از یافته‌های پژوهش می‌تواند در جای خود مورد استفاده قرار گیرد. عوامل و مجموعه ویژگی‌هایی که برای برنامه درسی گردشگری پایدار مترتب است، سودمندی، مشارکت و اثربخشی نیروی متخصص آگاه و خبره را به همراه خواهد داشت. همچنین می‌تواند، یاور اساتید و به مثابه راهنمای کلی در تنظیم و تهیه برنامه درسی آموزش عالی گردشگری مورد توجه قرار گیرد. از سویی توصیه می‌شود، چارچوب پیشنهادی، به صورت تلفیقی در برنامه‌های درسی آموزش رشته گردشگری و رشته‌های مرتبط به صورت تجویزی و غیرتجویزی آموزش داده شود. به مدیران سازمان‌ها و ارگان‌های ذینفع در صنعت گردشگری نیز پیشنهاد می‌شود که جهت توانمندسازی و آموزش منابع انسانی خود از برنامه درسی مذکور استفاده نمایند.

References

منابع

- Afifi, G. M. H., Atef, T., & Al Busaidi, Y. (2018). Interdisciplinary higher education in tourism: The case of SQU, Oman. *Anatolia*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/13032917.2018.1494610>
- Akker, J. V. D. (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hamever (Eds). *Curriculum Landscapes and trends*. pp.1-10
- Araeteh, H., Navehebrahim, A., Abbasian, H. & Khabare, K. (2021). Developing the Policy-Making Model for Digital University (Qualitative Approach). *Journal of Management and Planning in Educational Systems*, Vol. 14 (2), 47-72.
- Arrobas, F., Ferreira, J., Brito-Henriques, E., & Fernandes, A. (2020). Measuring tourism and environmental sciences students' attitudes towards sustainable tourism. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 27(May), 1–12.
- Babadi, A.; Shabani, varaki, B., Khandaghi, M.A. & M. Karami. (2018). Transdisciplinary Commitments in University Curriculum. *Journal of Theory & Practice in Curriculum*, Year 6, No. 12, pp. 42-5. [In Persian]
- Benjamin, S., Dillette, A., & Alderman, D. H. (2020). "We can't return to normal": Committing to tourism equity in the post-pandemic age. *Tourism Geographies*, 22(3), 476–483.

1.Afifi, Atef, & Al Busaidi

2.Vujić, Mrnjavac & Pavia

3.Filep, Hughes, Mostafanezhad, & Wheeler

<https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1759130>

- Bertella, G., & Rinaldi, M. D. (2020). Learning communities and co-creative tourism practices in NGDO projects. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(4), 639–657.
- Blake, J., Sterling, S., & Goodson, I. (2013). Transformative learning for a sustainable future: An *Sustainability*, 5(12), 5347–5372. exploration of pedagogies for change at an alternative college.
- Blanca, A., Gretze, U. (2017). What do tourism students know about sustainability and sustainable tourism? An exploratory study of Latin American students, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 110-117. <https://doi.org/10.1080/15313220.2017.1294038>
- Boley, B., & Green, G. (2016). Ecotourism and natural resource conservation: The ‘potential’ for a sustainable symbiotic relationship. *Journal of Ecotourism*, 15(1), 36–50
- Boluk, K., Cavaliere, C. T., & Duffy, L. N. (2019). A pedagogical framework for the development of the critical tourism citizen. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 865–881
- Boyle, A. (2017). Integrating sustainability in the tourism curriculum: Dilemmas and directions. In P. Benckendorff & A. Zehrer (Eds.). *Handbook of teaching and learning in tourism* (pp. 389–401).
- Boyle, A., Wilson, E., & Dimmock, K. (2015). Transformative education and sustainable tourism: the influence of a lecturer’s worldview. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 15(3), 252–263. Buckley, 90.-R. (2012). *Sustainability reporting and certification in tourism*. *Tour. Recreat. Res.* 37(1), 85
- Bulchand-Gidumal, J. (2022). Post-COVID-19 recovery of island tourism using a smart tourism destination framework. *Journal of Destination Marketing and Management*, 23, 100689. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2022.100689>
- Burbano, D. V., Valdivieso, J. C., Izurieta, J. C., Meredith, T. & Ferri, D. Q. (2022). “Rethink and reset” tourism in the Galapagos Islands: Stakeholders’ views on the sustainability of tourism development. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 3 (2022) 100057, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2022.100057>
- Busby, G. (2003). The concept of sustainable tourism within the higher education curriculum: A British case study. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 2(2), 48–58.
- Busby, G., & Huang, R. (2012). Integration, intermediation and tourism higher education: Conceptual understanding in the curriculum. *Tourism Management*, 33(1), 108–115.
- Buzinde, C. N., Vogt, C. A., Andereck, K. L., Pham, L. H., Ngo, L. T., & Do, H. H. (2018). Tourism *Journal of Tourism Research*, students’ motivational orientations: The case of Vietnam. *Asia Pacific* 23(1), 68–78.
- Camargo, B. A., & Gretzel, U. (2017). What do tourism students know about sustainability and sustainable tourism? an exploratory study of Latin American students. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 17(2), 101–117.
- Carr, A., Ruhanen, L., & Whitford, M. (2016). Indigenous peoples and tourism: the challenges and opportunities for sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(8–9), 1067–1079. <https://doi.org/10.1080/09669582.2016.1206112>
- Clark, Helen. (2002). Building education: the role of the physical environment in enhancing teaching and research. Published London: *University of London, Institute of Education*, 2002
- Cotterell, D., Arcodia, C., & Ferreira, J. (2017). *Teaching for strong sustainability in university tourism teaching and learning in tourism* (pp. courses. In P. Benckendorff, & A. Zehrer (Eds.). *Handbook of* 373–388).
- Cotterell, D., Hales, R., Arcodia, C., & Ferreira, J. A. (2019). Overcommitted to tourism and under committed to sustainability: the urgency of teaching “strong sustainability” in tourism courses. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(7), 882–902.
- Cumming, G.S., Allen, C.R., (2017). Protected areas as social-ecological systems: perspectives from resilience and social-ecological systems theory. *Ecol. Appl.* 27 (6), 1709–1717.
- Dredge, D. & Schott, C. (2013). Academic Agency and Leadership in Tourism Higher Education, *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 13:2, 105-129. <http://dx.doi.org/10.1080/15313220.2013.786312>
- Edelheim, J. (2020). How should tourism education values be transformed after 2020? *Tourism Geographies*, 22(3), 547–554.
- Farsari, L. (2022). Pedagogy for sustainable tourism: reflections on the curriculum space of a master

- programme in Sweden. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, VOL. 22, NO. 1, 6–35.
- Fathi Vajargah, K; Mousavipour, N.& Yadegarzadeh, Gh. (2018). *Curriculum Development in Higher Education*. Tehran: Mehraban Book Institute, Publications [In Persian].
- Filep, S., Hughes, M., Mostafanezhad, M., & Wheeler, F. (2015). Generation tourism: Towards a common identity. *Current Issues in Tourism*, 18(6), 511–523.
- Fisichelli, N. A., Schuurman, G. W., Monahan, W. B., & Ziesler, P. S. (2015). Protected Area Tourism in a Changing Climate: Will Visitation at US National Parks Warm Up or Overheat? *PLOS ONE*,10(6), e0128226. <https://doi.org/10.1371/journal>.
- Font, X., Higham, J., Miller, G., & Pourfakhimi, S. (2019). Research engagement, impact and sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(1), 1–11.
- Forristal, L. (2022). Students as Co-Creators of Interdisciplinary Tourism Content: A Strategy to Help Prepare Creative, Problem-solving, Research Savvy and Globally-Competent Hospitality Employees. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/10963758.2022.2034117>
- Fraga, C.C.L., Santos, M.P.D.S., & Ribeiro, S.D.C. (2012). Teaching and learning about railroad tourism 55.-through educational games. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 24(2–3),50
- Fullagar, S., & Wilson, E. (2012). Critical pedagogies: A reflexive approach to knowledge creation in tourism and hospitality studies. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 19(1), 1–6
- G. Michael McGrath, Leonie Lockstone-Binney, Faith Ong, Elisabeth WilsonEvered, Madelene Blaer & Paul Whitelaw (2020). Teaching sustainability in tourism education: a teaching simulation. *Journal of Sustainable Tourism*. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1791892>
- Gal, M. Bourg, W. Gal, J. (2005). *Qualitative and Quantitative Research Methods in Psychology*. Translation: A group of writers to the attention of Ahmad Reza Nasr, Second Edition, Tehran: samt and Beheshti University publication. [In Persian]
- Goßling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 9582, 1–20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- Gössling, S. (2017). Tourism, information technologies and sustainability: an exploratory review. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(7), 1024–1041.
- Gretzel, U., Isacson, A., Matarrita, D., & Wainio, E. (2011). Teaching based on tefi values: A case study. *Journal of eaching in Travel & Tourism*, 11(1), 94–106.
- Haji Tabar Firouzjaei, M., Mir Arab, R. Ranjbarchurti, H. Hassan Zal, M. (2018). Evaluation of the quality of the master’s program in tourism development planning from the perspective of stakeholders. Two Quarterly. *Journals of Higher Education Curriculum Studies*, Year 10, Number 20, pp. 185-161. [In Persian]
- Hales, R., & Jennings, G. (2017). Transformation for sustainability: the role of complexity in tourism students’ understanding of sustainable tourism. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 21(Part B), 185–194.
- Hall, C. M., Gössling, S., Scott, D., Ruttty. (2015). *The Routledge Handbook of Tourism and Sustainability*. <https://doi.org/10.4324/9780203072332>
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19. *Tourism Geographies*, 22(3), 610–623.
- Higgins-Desbiolles, F. (2020). The “war over tourism”: challenges to sustainable tourism in the tourism academy after COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*,4(29),551-569. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1803334>
- Higgins-Desbiolles, F., Carnicelli, S., Krolikowski, C., Wijesinghe, G., & Boluk, K. (2019). Degrowing tourism: Rethinking tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(12), 1926–1944.
- Hosseini Largani. S.M.& Mojtabizadeh, M. (2021). Designing and Validation of Instructional Quality Model for Universities in Iran. *Journal of Management and Planning in Educational Systems*, 2022, Vol. 14 (2), 221-258. [In Persian]
- Hsu, C. H. (2018). Tourism education on and beyond the horizon. *Tourism Management perspectives*,25, .181-183. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1757748>
- Ioannides, D., & Gyimóthy, S. (2020). The COVID-19 crisis as an opportunity for escaping the

- unsustainable global tourism path. *Tourism Geographies*, 22(3), 624–632. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1763445>
- Jamal, T., Taillon, J., & Dredge, D. (2011). Sustainable tourism pedagogy and academic-community collaboration: A progressive service-learning approach. *Tourism and Hospitality Research*, 11(2), 133-47.
- Jamal, T.B. (2004). Virtue ethics and sustainable tourism pedagogy: Phronesis, principles and practice. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(6), 530–545.
- Jones, C. R., & Walmsley, A. (2021). A change would do you good: advances in research impact in sustainable tourism and some 'home truths' for the sector. *Journal of Sustainable Tourism*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.2000995>
- Kalargyrou, V., & Woods, R. H. (2011). Wanted: Training competencies for the twenty-first century. *Journal of Contemporary Hospitality Management*, 23(3), 361–376. <https://doi.org/10.1108/09596111111122532>
- Ki, si, N. (2019). Strategic Approach to Sustainable Tourism Development Using the A'WOT Hybrid Method: A Case Study of Zonguldak, Turkey. *Sustainability*, 11, 964, 1-19. [doi:10.3390/su11040964](https://doi.org/10.3390/su11040964)
- Khosravi, A., Abtahi, S.H., Ahmadi, R. and Salimi, H. (2012). Identifying the factors that enable the agility of human resources by Delphi method in electronic industries. *Journal of Management Improvement*, 6(4), 129-153. [In Persian]
- Košćak, M., Knežević, M., Binder, D., Pelaez-Verdet, A., Işik, C., Mičić, V., Borisavljević, K., & Šegota, T. (2021). Exploring the neglected voices of children in sustainable tourism development: A comparative study in six European tourist destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 1–20.
- Kristjansdottir, K.R., Olafsdottir, R., Ragnarsdottir, K.V. (2018) Reviewing integrated sustainability indicators for tourism. *Sustain. Tour.* 26 (4), 583–599.
- Kronenberg, K., & Fuchs, M. (2021). Aligning tourism's socio-economic impact with the United Nations' sustainable development goals. *Tourism Management Perspectives*, 39(May), 100831. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100831>
- Liburd, J., & Hjalager, A. (2010). Changing approaches towards open education, innovation and research in tourism. *Journal of Hospitality & Tourism Management*, 17(1), 12–20.
- Liburd, J., Hjalager, A.M., & Christensen, I.M.F. (2011). Valuing tourism education 2.0. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 11(1), 107–130.
- Macheridis, N., & Paulsson, A. (2021). Greening higher education? From responsabilization to accountability in the incorporation of sustainability in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 22(8), 208–222.
- Maleki Nia, E; Bazargan, A. Faizi, S. (2015). Presenting an operational model for evaluating the sustainability of higher education institutions: the case study of Tehran University. *Educational leadership and management research quarterly*, third year, number 10, pp. 53-85. [In Persian]
- Maleki, H. (2016). *Curriculum Development Guide to practice*. Tehran: madreshpub. Publications [In Persian].
- Mansilla, V.B. (2005). Assessing Student Work at disciplinary crossroads. *The Magazine of Higher Learning*, 37(1), 14-21.
- McGrath, G, M. L. Lockstone-Binney, L, Faith Ong, WilsonEvered, E. Blaer, M. & Whitelaw, P. (2020). Teaching sustainability in tourism education: A teaching simulation. *Journal of Sustainable Tourism*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1791892>
- McPeck, J. (2016). *Critical thinking and education*. London: Routledge.
- Meredith, T., Blair, A., & Burbano, D. (2020). Vulnerabilities in the conservation–tourism alliance: The impacts of COVID-19 in Laikipia and the Galapagos Islands. *Human Ecology Review*, 26(1), 47–58.
- Mínguez, C., Martínez-Hernández, C., & Yubero, C. (2021). Higher education and the sustainable tourism pedagogy: Are tourism students ready to lead change in the post pandemic era? *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 29(June), 1–14.
- Moreno-Luna, L., Robina-Ramírez, R., Sánchez-Oro, M., & Serrano, J. C. (2021). Drivers for sustainability awareness development in tourism curricula: The case of Spanish universities. *Land*, 10(9), 1–18.
- Moscardo, G. (2015). The Importance of Education for Sustainability in Tourism. In G. Moscardo &

- Benckendorff (Eds.), *Education for Sustainability in Tourism: A Handbook of Processes, Resources, and Strategies* (pp. 1–21). https://doi.org/10.1007/978-3-662-47470-9_1
- Mrnjavac, E., Pavia, N., & Vujić, V. (2012). Interdisciplinarity in higher education courses for tourism: The case of Croatia. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 12(1), 21–43. <https://doi.org/10.1080/15313220.2012.650062>
- Nieuwland, S., & Lavanga, M. (2020). The consequences of being ‘the Capital of Cool’. Creative entrepreneurs and the sustainable development of creative tourism in the urban context of Rotterdam. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(6), 926–943. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1841780>
- Niewiadomski, P. (2020). COVID-19: From temporary de-globalisation to a re-discovery of tourism? *Tourism Geographies*, 22(3), 651–656.
- Nyaupane, G.P., Poudel, S. (2011). Linkages among biodiversity, livelihood, and tourism. *Annals of Tourism Research*, 38 (4), 1344–1366. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.03.006>
- O’Connor, N. (2021). Using active learning strategies on travel and tourism higher education programmes in Ireland. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education* 29 (2021) 100326.
- Pan, S. L., Chou, J., Morrison, A. M., Huang, W. S., & Lin, M. C. (2018). Will the future be greener? The environmental behavioral intentions of university tourism students. *Sustainability (Switzerland)*, 10(3), 1–17. <https://doi.org/10.3390/su10030634>
- Prince, S. (2020). From Sustainability to the Anthropocene: Reflections on a Pedagogy of Tourism Research for Planetary Attachment. *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 20(3), 173–189. <https://doi.org/10.1080/15313220.2020.1797608>
- Qadri, M. (2009). *Critical theory of education* (criticism of the curriculum of modernity and late capitalism). Yadavareh Book Publications. [In Persian]
- Rieckmann, M. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*: UNESCO Publishing.
- Rinaldi, C., Cavicchi, A., & Robinson, R. N. S. (2020). University contributions to co-creating sustainable tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 0(0), 1–23. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1797056>
- Ro, H., & Choi, Y. (2011). Student team project: Gender differences in team project experience and attitudes toward team-based work. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 11(2), 149–63. <https://doi.org/10.1080/15313220.2011.575022>
- Robina-Ramírez, R., Sánchez, M. S. O., Jiménez-Naranjo, H. V., & Castro-Serrano, J. (2021). Tourism governance during the COVID-19 pandemic crisis: A proposal for a sustainable model to restore the tourism industry. *Environment, Development and Sustainability*, 0123456789. <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01707-3>
- Rojo-Ramos, J., Vidal-Espinoza, R., Palacios-Cartagena, R. P., Galán-Arroyo, C., Manzano-Redondo, F., Gómez-Campos, R., & Adsuar, J. C. (2021). Adventure tourism in the Spanish population: Sociodemographic analysis to improve sustainability. *Sustainability (Switzerland)*, 13(4), 1–15. <https://doi.org/10.3390/su13041706>
- Ruhanen, L., & Bowles, L. (2020). Student perspectives of responsible tourism behaviour: the role of tourism education. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 32(4), 255–265.
- Sakarkaya, V., & Bümen, N. T. (2022). What Triggers Teacher Research Engagement and Sustainability in a Higher Education Context in Turkey? *Participatory Educational Research*, 9(2), 325–342. <https://doi.org/10.17275/per.22.43.9.2>
- Schweinsberg, S., Heizmann, H. Darcy, S., Wearing, S., & Djolic, M. (2018). Establishing academic leadership praxis in sustainable tourism: lessons from the past and bridges to the future, *Journal of Sustainable Tourism*, 1-11. <https://doi.org/10.1080/09669582.2018.1489397>
- Seo, S., Kim, H. (2021). How COVID-19 Influences Hospitality and Tourism Education: Challenges, Opportunities, and New. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(3), 147–147. <https://doi.org/10.1080/10963758.2021.1929531>
- Sheldon, P. J., Fesenmaier, D. R., & Tribe, J. (2011). The tourism education futures initiative (TEFI): *Travel & Tourism*, 11(1), 2–23. Activating change in tourism education. *Journal of Teaching in*
- Shi, J.(J.), Zhang, J., & Cai, L. A. (2020). Active learning for an introductory tourism course a case study.

- Short, E.S. (2014). *Methodology of Curriculum Studies*, translator Mahmoud Mehrmohammadi et al., Tehran: the side and the Institute of Education Studies. [In Persian]
- Siburian, J., Corebima, A.I., & Saptasari, M. (2019). The correlation between critical and creative thinking skills on cognitive learning results. *European Journal of Educational Research*, 19(81), 99-114
- Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: impacts and implications for advancing and resetting industry and research, *Journal of Business Research*, 312-321 (2020). <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.015>
- smelash, A.G., Kumar, S. (2019). Assessing progress of tourism sustainability: developing and validating sustainability indicators. *Tour. Manag.* 71, 67–83.
- Smith, M.K.S., Smit, I.P.J., Swemmer, L.K., Mokhatla, M.M., Freitag, S., Roux, D.J., Dziba, L., (2021). as revealed by COVID-19 in a national Sustainability of protected areas: vulnerabilities and opportunities park management agency. *Biol. Conserv.* 255, 108985.
- Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: sketching the conceptual ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 5(11), 17–33
- Stewart, M. (2010). Transforming higher education: A practical plan for integrating sustainability education into the student experience. *Journal of Sustainability Education*, 1(3), 195–203
- Stöckert, R., Bergsland, A., Fasciani, S., & Jensenius, A. R. (2020). Student active learning on two campus organisations (Vol. 1). Bucharest: *International Scientific Conference eLearning and Software for Education*
- Thijs, A. & Akker, J. V. D. (2009). *Curriculum in development, Netherlands: Institute for Curriculum Development (SLO)*, Enschede
- Thomas, S., & Busby, S. (2003). Do industry collaborative projects enhance students' learning? *Education + Training*, 45(4), 226–235. <https://doi.org/10.1108/00400910310478157>
- UNESCO. (2015). *UNESCO Global Action Programme on Education for Sustainable Development Information folder*. Paris
- Wearing, S., Tarrant, M.A., Schweinsberg, S., Lyons, K., & Stoner, K. (2015). Exploring the global in student assessment and feedback for sustainable tourism education. *Education for sustainability in tourism* (pp. 101–115).
- Wilson, E., & von der Heide, T. (2013). Business as usual? Barriers to education for sustainability in the tourism curriculum. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 13(2), 130–147.
- Wilson, E., von der Heide, T., Lambertson, G., & Morrison, D. (2012). Are we moving towards education for sustainability? A study of sustainability embeddedness in a first-year undergraduate business/tourism curriculum. Presented at Mobilities and Sustainable Tourism: BEST-EN Sustainable Tourism Think Tank XII, *Greoux les Bains, France*, June 24-27, 2012
- Yusuf, M., Samsura, D. A. A., & Yuwono, P. S. H. (2018). Toward a framework for an undergraduate academic tourism curriculum in Indonesian Universities: Some perspectives from stakeholders. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 22(November 2016), 63–74. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2018.02.003>
- Zahedi, Sh. (2016). *Comprehensive sustainable development with an emphasis on green management and entrepreneurship*. Publications: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Zahedi, Sh. (2018). *Basics of sustainable tourism and ecotourism based on the environment*. Publications: Allameh Tabatabai University. [In Persian]
- Zhang, J.K., Ji, M., Zhang, Y. (2015). Tourism sustainability in Tibet - forward planning using a systems approach. *Ecol. Indic.* 56, 218-228.
- Zhang, Y., Zhang, J., Ye, Y., Wu, Q., Jin, L., & Zhang, H. (2016). Residents' environmental conservation behaviors at tourist sites: Broadening the norm activation framework by adopting environment attachment. *Sustainability (Switzerland)*, 8(6), 1–16.
- Zhou, T., Law, R., & Lee, P. C. (2021). Exploring sustainable measurements of academic research: How do faculty members in teaching-oriented universities of china evaluate good research in tourism and hospitality? *Sustainability (Switzerland)*, 13(20).
- Zhu, H., Zhang, J., Yu, X., & Hu, S. (2019). Sustainable tourism development strategies and practices

of world heritage sites in China: A case study of Mt. Huangshan. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 14(4), 297–306. <https://doi.org/10.2495/SDP-V14-N4-297-306>